

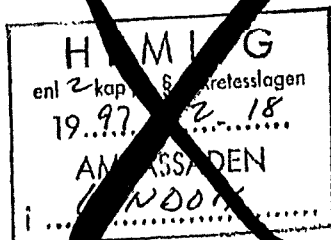
SVERIGES AMBASSAD
LONDON

1997-12-18

352/001
1998-01-02

Ambassadör
Sven Julin

P 2 Eu 1

Utrikesdepartementet

Öppet
till ambassaden aa S 98-02-04

Wallenbergdokumenten

hbr Lyrvall-Julin 970919
(1 bil)

Det finns en bilaga till
dessa handbrev i
dessa Bilagor 1998

Broder,

kom förbi ambassaden igår
med den slutgiltiga, maskade, versionen av dokumenten
i Wallenbergärendet. De är de partier som markerats
med grönt i bilagda uppsättning av dokumenten som
enligt och Gordijevskij,
bör utgå. Vad jag kan förstå - från en hastig
genomgång samt diskussion med - rör det sig
om sådant som redan diskuterats i viss detalj med
britterna;

uttryckte förhoppningen att den svenska
sidan skulle kontrolläsa strykningarna och - för den
händelse missat något som faller
inom ovanstående kategorier - avlägsna också dessa

partier. Jag sade att vi skulle hjälpa till med detta.

Låt mig veta om något ytterligare återstår att göra i detta utdragna ärende.

Bäst härnysan,

Björn Lyrvall

Björn Lyrvall

Bil. Mr. hoi

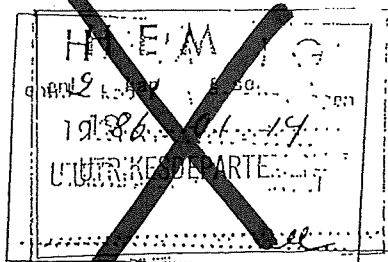
4

London

98-01-02

Ex till:

Kabsek
Polch
Nyström
Julin

P 2 En 1

HEMLIG

Gordijevskij om Raoul Wallenberg
(2 bil.)

V
/ Tillsammans med ambassadör Rune Nyström sammanträffa-
de jag igår på mitt tjänsterum med

./1

/ överlämnade bifogade uppteckning av vad Gordi-
jevskij haft att säga om Raoul Wallenberg. Gordijev-
skijs källa var en högt uppsatt KGB-tjänsteman (De-
puty Head of the Third Directorate of the First Chief
Directorate) som han talat med år 1982. Enligt Gordi-
jevskij skulle sagesmannen vara högst trovärdig och
veta vad han talade om.

Vittnesmålet går ut på att NKVD sökte rekrytera Raoul
Wallenberg som agent i Budapest år 1945. Denne vägra-
de emellertid att samarbeta, vilket fick till följd
att han blev en politisk belastning och arresterades.
Senast ett år därefter skulle han ha skjutits.

/ kontakt med brittiska vederbörande i decem-
ber 1985 i Stockholm hade dessa föreslagit att vi på
svensk sida genom ambassadör Nyström skulle meddela
pressen att vi från helt säker källa erfarit att Raoul
Wallenberg avrättats vid ovan nämnda tidpunkt. Enligt
de brittiska kontakterna var det Gordijevskij som ha-
de föreslagit detta tillvägagångssätt. Anledningen
var att han själv inte önskade figurera i sammanhanget

7.3
./2

eftersom han hade kvar sin familj i Sovjetunionen och hoppades få ut den genom byteshandel/ (jfr bif. notat

På grundval av samtal med kabinettsssekreteraren tidigare under gårdagen bad jag/ till brittena framföra att vi gärna skulle vilja ha ett tillfälle att intervjua Gordijevskij i London snarast möjligt. Om man på brittisk sida var införstådd härmed skulle vi återkomma om en för båda parter lämplig tidpunkt. Enligt Medins personliga bedömning skulle detta kunna bli tidigast i februari. Fortfarande enligt Medin var alternativet att vi fick vänta tills Gordijevskij ställdes till svenskt förfogande i Stockholm. Detta kunde ta ett halvår.

återkommer i dagarna efter den 20 februari 1985.

De upplysningar som kommit oss till handa ger anledning till följande spontana och preliminära reflektioner.

Den i sammanhanget betydelsefullaste uppgiften, att Raoul Wallenberg skulle ha skjutits 1945 eller 1946, förefaller märklig redan mot bakgrund av att ryssarna officiellt förklarat att han dog 1947. Enligt trovärdiga vittnesmål befann sig Raoul Wallenberg i

Lefortovskajafängelset så sent som i början av 1947 där han upprätthöll knackningsförbindelser med medfångarna. F.ö. kan noteras att medfångarna i juli 1947 förhördes om vilka kontakter de hade haft med Raoul Wallenberg, förmodligen till förberedelse av vice utrikesminister Vysjinskijs skrivelse den 18 augusti 1947 av innebörd att vederbörande inte befann sig i Sovjetunionen.

✓ Gordijevskijs utsaga stämmer heller inte med det indiciematerial som pekar på att Raoul Wallenberg sannolikt var vid liv på 1950-talet och då befann sig i fängelset i Vladimir.

Såvitt jag kan påminna mig (jag måste dock reservera mig för eventuella minnesluckor) har av några vittnesmål aldrig framkommit att NKVD skulle ha sökt pressa Raoul Wallenberg att arbeta för dem till den punkt att han blev en politisk belastning. Däremot vet vi genom vittnen att Raoul Wallenberg anklagades för spioneri. Det ena behöver ju inte utesluta det andra, men det torde vara svårt att finna stöd för Gordijevskijs utsaga på denna punkt i medfångarnas vittnesmål.

Av den brittiska uppteckningen framgår att NKVD skulle ha sökt rekrytera Raoul Wallenberg redan när de sovjetiska trupperna gick in i Budapest (dvs. i januari 1945) och ställde den svenska legationen under sitt "beskydd". Om så verkligen skedde yppade inte Raoul Wallenberg detta för någon av sina medarbetare. Det förefaller föga troligt att han skulle ha behållit något sådant för sig själv. Och skulle han i en dylik situation frivilligt ha begivit sig till det sovjetiska kommandot i Debrecen?

Gordijevskij's förslag om tillvägagångssätt framstår närmast som framfusigt och väcker en viss förundran. Vad han uppenbarligen föreslår är att vi helt okritiskt skulle gå ut till pressen och, blott med hänvisning till en "helt säker källa", göra gällande att Raoul Wallenberg avrättades 1945 eller 1946. Det må vara att Gordijevskij av omsorg om sin familj vill skydda sin identitet. Han kan väl dock inte vara dummare än att han inser, speciellt efter sina år i Skandinavien och England, att detta förfaringssätt dels inte skulle framstå som trovärdigt för den allmänna opinionen i väst, dels inte skulle göra mycket för att i Sovjets ögon dölja hans identitet.

En helt spekulativ fråga som då osökt inställer sig är om han eventuellt söker friköpa sin familj genom en dödförklaring av Raoul Wallenberg. Eller kan det t.o.m. röra sig om desinformation?

Det enda sättet att räta ut frågetecknen är att få till stånd ett grundligt samtal med Gordijevskij.

SJ
Sven (Julin)

THE FATE OF THE SWEDISH DIPLOMAT, RAOUL WALLENBERG

1. Source has reported that in 1982 he spoke to a Deputy Head of the Third Directorate of the First Chief Directorate about the fate of the Swedish diplomat WALLENBERG.

2. According to the Deputy Head, when Soviet troops entered Budapest in 1945, an officer of a Department connected with the NKVD (probably SMERSH) took note of WALLENBERG as a potential target for recruitment. As the Swedish Embassy was under Soviet control, the NKVD thought it would be a simple matter to secure WALLENBERG's services as an agent. They therefore mounted a straightforward approach making clear their connections with the Soviet Secret Police. However WALLENBERG categorically refused to cooperate. The NKVD then became worried that he might publicise the approach and, to forestall this, arrested him. Very shortly afterwards, maybe days or weeks but certainly within a year, he was shot.

Source Comment: Source has commented that the Deputy Head has worked for many years in the KGB. He has an extensive knowledge of history and a good memory. He clearly talked with someone who knew the exact details of the story and was quite convinced of the accuracy of his account.

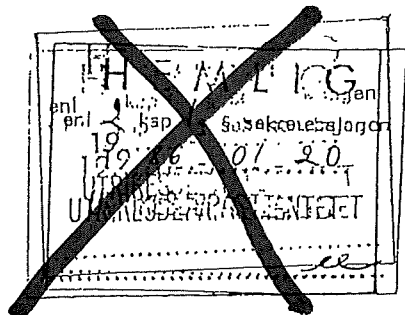
3. Although this story differs from that which was circulated in the West, it confirms that WALLENBERG was a man of strong character and great bravery. A lesser man would have accepted the approach and simply left Budapest.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen

PROMEMORIA
1986-01-20

Ex f k till:

Kabs.
Polch.
Osvald, Pol I
Nyström
Julin

HEMLIG

Raoul Wallenbergvittnet Gordijevskij

ringde mig idag enligt tidigare
överenskommelse.

Han hade till brittiska vederbörande framfört vårt önskemål om en intervju inom den närmaste framtiden med Gordijevskij. Svaret var avböjande. Som skäl hade anförts dels att Gordijevskij inte hade mer att anföra än vad han redan sagt, dels att han under överskådlig tid framåt skulle vara på resande fot och hårt inbokad.

Som ett tillmötesgående var briterterna emellertid beredda att låta förhørsledaren komma till Stockholm för samtal. Detta kunde dock bli av först i vecka 22, dvs. sista veckan i maj.

hade vid tidigare samtal låtit mig förstå att Gordijevskij i sinom tid (förmodligen tidigast om ett halvår) skulle komma till Sverige. Nu uppgav han emellertid att intet fanns avtalat härom. Det var mera en förhoppning

* * * *

Frågan är om vi har mycket att få ut av förhørsledaren mot bakgrund av att Gordijevskij inte skulle ha något att tillägga utöver vad han redan sagt.

Det är ju honom vi vill komma till tals med för att söka verifiera trovärdigheten av hans källa etc.

Om detta nu inte är möjligt synes det lämpligare med ett svenskt besök i London för samtal. På så vis skulle ambassadör Leiflands sakkunskap också kunna utnyttjas.

Det synes vidare lämpligt att vi ber att i förväg få förelägga den brittiske interlokutören ett antal specifika frågor. I bästa fall kanske han t.o.m. får tillfälle att ventilera dem med Gordijevskij.

Vad gäller tidpunkt skulle jag vilja föreslå vecka 23 (2-6 juni) eftersom jag återvänder till Stockholm från ESK:s Bernmöte om mänskliga kontakter tidigast den 27 maj. Att samtalet kommer att äga rum efter statsministerns Moskvabesök torde vara av underordnad betydelse eftersom halten av Gordijevskijs vittnesmål förefaller tvivelaktig.

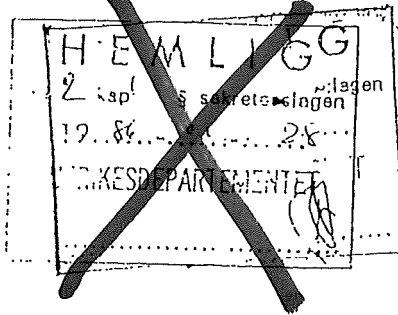
* * * *

Jag lovade / att återkomma med besked.

Sven Julin

Unreliable till 5/10/86 [unclear] 1986-01-28/11

HEMLIG

Some questions regarding the testimony of G regarding
Raoul Wallenberg

1. What was the name of G's source?
2. Could we have a more detailed description of the KGB functions of G's source at the time when he was acquainted with the RW case?
3. In what capacity would G's source have had access to information about RW? - In his official capacity or otherwise?
4. In what context did G learn from his source about the fate of RW? - In the line of duty or otherwise? When? Where?
5. Does G believe that there exist KGB files on RW? If so, could he name KGB officers who would have access to them and be familiar with the case?
6. Would G's source have had free access to the KGB files on RW?
7. Would G's source have met with RW?

8. Could G further substantiate his claim regarding the credibility of his source?

9. Is G convinced that his source said that RW was arrested in Budapest?

10. Did G's source say anything about where RW was shot?

11. Is G absolutely certain about what his source said on the time of RW's death, i e 1945 or 1946?

12. Did G's source say anything about the reasons why the NKVD wanted to recruit RW? And for what purpose?

13. Is the RW case widely known and talked about within the KGB, or is it just one of many cases?

S E C R E T

What for?

1. Q. The name of the source and a detailed description of his KGB functions when he became acquainted with the WALLENBERG case?

A. A long-standing senior KGB officer with the rank of Colonel, now serving in one of the East European countries. He achieved early, rapid promotion and during the 1960s worked with KGB veterans who had had direct knowledge of the WALLENBERG case.

2. Q. In what capacity would source have had access to information about WALLENBERG? In what context did G learn about the fate of WALLENBERG?

In the line of duty

A. The source has a great interest in the history of Europe during and after the Second World War. He was concerned to establish a true historical record of the events of the period. He knew that G shared this interest and passed on the information about WALLENBERG during a conversation about the actions of the USSR at the end of the war.

3. Q. Are there files on WALLENBERG in the KGB? If so, can G name officers who would have access to them and be familiar with the case?

A. The KGB does not destroy any files, therefore the records on WALLENBERG must still exist. The Chairman of the KGB and his deputies, the Head of the First Chief Directorate and his deputies and authorised senior research workers would have access to them. It is possible that the head of the Archives Department may also have permission to see them. As the files date from 1945 onwards they are possibly still in original form rather than on micro film.

/4. ...

S E C R E T

- 2 -

4. Q. Would source have had access to the files on WALLEMBERG?

A. Unlikely.

5. Q. Would source have met WALLEMBERG?

A. No, he was not in the KGB at the time.

6. Q. Can G further substantiate claims regarding the credibility of the source?

A. The source stated the information as a definite fact and based on long personal knowledge of him. G is convinced that the source was relating the story directly as he had heard it. As the source was not directly involved with the case, it is, however possible that some of the details may not be 100 per cent correct.

7. Q. Is G convinced that the source said that WALLEMBERG was arrested in Budapest?

A. Yes.

8. Q. Did source say where WALLEMBERG was shot?

A. In Moscow - almost certainly in the basement prison of the Lubyanka - a prison which ceased to exist in the 1950s.

9. Q. Is G certain about the source's claim that the date of WALLEMBERG's death was 1945 or 1946?

A. Yes, quite certain.

/10. ...

- 3 -

10. Q. Did source say why the NKVD wanted to recruit WALLENBERG: for what purpose?
- A. It was normal practice for the NKVD departments in occupied countries to seek to recruit foreign nationals - particularly those who might occupy important future positions. In general such recruitment was done on a contingency basis and there were not necessarily any immediate reasons at the time for a specific recruitment.
11. Q. Is the WALLENBERG case widely known and talked about in the KGB?
- A. No. The story is too embarrassing for the KGB to be in general circulation. Source would probably however have mentioned it to a number of colleagues on a personal basis.

Raoul Wallenberg

Adress

SVENSK LONDON

BRADSKANDE

Text

Enbart för ambassadören från Julin ang Raoul Wallenberg

PRIMO. Sedan brittiska vederbörande haft tillfälle att underställa G våra skriftliga frågor har de nu återkommit med hans under secundo återgivna svar.

SECUNDO.

"Q. The name of the source and a detailed description of his KGB functions when he became acquainted with the Wallenberg case?

A. A long-standing senior KGB officer with the rank of Colonel, now serving in one of the East European countries. He achieved early, rapid promotion and during the 1960s worked with KGB veterans who had had direct knowledge of the Wallenberg case.

Q. In what capacity would source have had access to information about Wallenberg? In what context did G learn about the fate of Wallenberg?

A. The source has a great interest in the history of Europe during and after the Second World War. He was concerned to establish a true historical record of the events of the period. He knew that G shared this interest and passed on the information about Wallenberg during a conversation about the actions of the USSR at the end of the war.

Q. Are there files on Wallenberg in the KGB? If so, can G name officers who would have access to them and be familiar with the case?

A. The KGB does not destroy any files, therefore the records on Wallenberg must still exist. The Chairman of the KGB and his deputies, the Head of the First Chief

Hyllas av telegramexpeditören

År/dag

4/2-86

Klockan

78.03

Lign

EKS

Forts:

Avsändningsort Pol I/Kr S Julin/bf		Datum 1986-02-04	
Ärendenr.		Arb	Grupp
		Mbl	

Forts.

Adress

Text Directorate and his deputies and authorised senior research workers would have access to them. It is possible that the head of the Archives Department may also have permission to see them. As the files date from 1945 onwards they are possibly still in original form rather than on micro film.

Q. Would source have had access to the files on Wallenberg?

A. Unlikely.

Q. Would source have met Wallenberg?

A. No, he was not in the KGB at the time.

Q. Can G further substantiate claims regarding the credibility of the source?

A. the source stated the information as a definite fact and based on long personal knowledge of him. G is convinced that the source was relating the story directly as he had heard it. As the source was not directly involved with the case, it is, however possible that some of the details may not be 100 per cent correct.

Q. Is G convinced that the source said that Wallenberg was arrested in Budapest?

A. Yes.

Q. Did source say where Wallenberg was shot?

A. In Moscow - almost certainly in the basement prison of the Lubyanka - a prison which ceased to exist in the 1950s.

Q. Is G certain about the source's claim that the date of Wallenberg's death was 1945 or 1946?

A. Yes, quite certain.

Forts.

Stamps av telegramexpeditionen	
Stämplat	Klockan
	3:00

Datum 1986-02-04		
Ans	Grupp	Mål

Forts.

Adress

Q. Did source say why the NKVD wanted to recruit Wallenberg: for what purpose?

A. It was normal practice for the NKVD departments in occupied countries to seek to recruit foreign nationals - particularly those who might occupy important future positions. In general such recruitment was done on a contingency basis and there were not necessarily any immediate reasons at the time for a specific recruitment.

Q. Is the Wallenberg case widely known and talked about in the KGB?

A. No. The story is too embarrassing for the KGB to be in general circulation. Source would probably however have mentioned it to a number of colleagues on a personal basis."

TERTIO. Ovanstående uppgifter är av något frustrerande art. Å ena sidan börjar jag att luta åt att de bär sannolikhetens prägel i så måtto att G förmodligen inte fabulerar eller i eget intresse söker sprida desinformation (exempelvis som en hävstång för att få ut familjen från Sovjet som kvittens för en dödförklaring av Wallenberg). Att NKVD skulle ha sökt rekrytera Wallenberg som agent - eller i deras ögon kanske dubbelagent - "on a contingency basis" behöver inte framstå som helt osannolikt. Med tanke på de förhållanden som på den tiden rådde torde detsamma kunna sägas om uppgiften att NKVD skulle ha valt att likvidera honom när man insett att man gjort en blunder (jfr svaret på fråga 11).

Å andra sidan innehåller uppgifterna föga eller intet av bindande bevisvärde och stämmer inte med vad vi

Ifylles av telegramexpeditören		
Avsändt den	Klockan	Lign

Forts.

Avd	Grupp	Mbl	19

Adress

anser oss veta om vad som hände Wallenberg åren 1946-47. De emanerar från en källa som refererar en andrahandskälla. G vill antagligen av omsorg om sin sagesman och f d kolleger inte lämna ut några namn, men även om han gjorde det skulle det förmodligen inte föra oss särskilt långt. Frågan uppstår då hur vi lämpligen skall nysta vidare på detta spåret. Du bedömer givetvis själv bäst vilka följdfrågor som bör ställas, men tidsbestämningen av Wallenbergs påstådda likvidering synes vara viktig. Uppgifterna från f d medfångar pekar ju ganska entydigt på att Wallenberg befann sig i Lefortovskajafängelset fram till början av 1947, även om den exakta tidpunkten för hans försvinnande därifrån inte har kunnat fastställas. Hur går detta ihop med upplysningen att han skulle ha skjutits i Ljubljanka redan 1946 och således aldrig skulle ha befunnit sig i Lefortovskaja? Om Du kunde pressa på beträffande preciseringar såväl ifråga om tidpunkten för Wallenbergs död och dennas närmare omständigheter vore det värdefullt.

G har ju genom britterna föreslagit att vi med hänvisning till "en helt säker källa" skulle gå ut med ett meddelande om Wallenbergs död 1945 eller 1946 (jfr min PM 1986-01-14). Den första frågan är vad som föranleder G:s förslag. Kan han tänkas ha något personligt intresse av ett dylikt tillvägagångssätt? Eller är det bara fråga om beskäftighet? För att se om vi kan komma vidare vore det kanske ändamålsenligt om Du bollade frågan tillbaka till britterna och G. Du kunde därvid förklara att regeringen inte kan agera på grundval av så bräckligt underlag och ställa frågan hur de själva bedömer att vi skall få fram det oavvisliga bevismaterial som krävs.

Forts:

Hyllas av telegramexpeditionen		
Avsändt den	Klockan	Sign

1986-02-04

20

Änd

Grupp

Mål

Forts.

Adress

Ett personligt samtal med G i sinom tid vore naturligtvis av intresse. Du kanske kan förhöra Dig om när ett sådant kan beräknas komma till stånd.

QUARTO. Ovanstående har dragits för kabinettssekreteraren.

CABINET

Ex f kdm t:

Kabsek

Polch

Osvald, Pol I

Julin

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändt den

Klockan

Sign

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

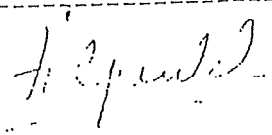
KOPIA TILL:

ÅTGÄRD:

UTR MIN
KABS
POLCH

> POL (SVEN JULIN)

Pol 1

AMBASSADEN LONDON 1986-02-05

UD STOCKHOLM

FOER SVEN JULIN

RE RAOUL WALLENBERG

VID BESOEK PAA ONSDAG FOERNIDDAG KL 10 OEVERLAEMNADE VEDERBOE-
RANDE SVAREN PAA VAARA FRAAGOR. VI HADE DAA AENNU INTE FAATT
KOMMENTARERNA FRAAN STOCKHOLM OCH BEGRAENSADE I V VAARA EGNA
FRAAGOR TILL ETT MINIMUM. VAARA BESOEKARE ERBJOED OSS ATT AATER-
KOMMA SEDAN VI STUDERAT PAPPERET. VI GJORDE EMELLERTID DEN NA-
TURLIGA REFLEXIONEN ATT TIDEN FOER DEN PAASTAADD AVRAETTNINGEN
INTE STAEMMER MED VAD SOM FAAR ANSES FASTSTAELT OM WALLENBERGS
OEDEN FRAM TILL SOMMAREN 1947. VEDERBOERANDE ANSAAG ATT DISKRE-
PANSEN KUNDE FOERKLARAS MED G:S ALLHAENNA RESERVATION ATT
KAELLANS UPPGIFTER EJ BEHOEVDE VARA HELT KORREKTA I ALLA DETALJER.
G UPPGAVS OCKSA HA SAGT ATT DEN I KGB GAENGSE EUFENISTISKA FOR-
MULERINGEN OM WALLENBERGS OEDE VORE ATT HAN OMKOMMIT "IN THE
FLAMES OF WAR". VEDERBOERANDE NOTERADE VAART PAAPEKANDE ATT
FORMULERINGEN EJ LAAG HELT I LINJE MED DEN SEDAN 1957
GAELLANDE OFFICIELLA SOVJETISKA VERSIONEN. DE FANN EMELLERTID
INGENTING ANNAERKNINGSVAERT I ATT KGB ANVAENDE SIG AV EN MER
ALLHAEN TIDSBESTAENNING.

VI AATERKOMMER MED NAERMARE KOMMENTARER OM ETT PAR DAGAR.

LEIFLAND

AMBASSADEN LONDON

+++++/MT

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTRIKESMINISTERN
KABSEKR
POLCHEFEN
POL 1
SVEN JUHLIN

ÅTGÄRD:

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1986-02-17 11		
Avd.	Styr	Stäm
P	2	EU

aag

POL

INKOM UD 1986-02-11 KL 18:59

AMBASSADEN LONDON

1986-02-11

UD STOCKHOLM

FÖR SVEN JUHLIN.

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG

P R I M O. VID SAMTALET I ONSDAGS FRAMHOELL BRITTISKA VEDERBOERANDE ATT DE HADE STORT FOERTROENDE FOER G:S TROVERDIGHET. HAN HADE VISAT SIG TILL HUNDRA PROCENT TILLFOERLITLIG "IN THE ODD CASE WHERE WE HAVE HAD CORROBORATIVE EVIDENCE". HAN VAR OVILLIG ATT SPEKULERA, OCH HAN HADE SJAELV MOTIVERAT SIN OENSKAN ATT ENDAST TALA SANNING MED ATT HELA HANS DITTILLSVARANDE LIV HADE VARIT EN SAMLING AV LOEGNER. DET KUNDE ENLIGT BRITTERNA INTE HELT UTESLUTAS ATT KGB-VETERANERNA HADE DESINFORMERAT G:S KAELLA. MEN DET VAR OSANNOLIKT.

S E C U N D O. FOER VAAR DEL NOTERADE VI ATT/DEN BRITTISKE FOERHOERSLEDAREN/INTE FOEREFOELL Vael INSATT I WALLENBERG-AERENDET. DET VAR SAALUNDA EN NYHET FOER HONOM ATT WALLENBERG ENLIGT DEN OFFICIELLA SOVJETISKA VERSIONEN VAR I LIVET AENNU SOMMAREN 1947. VI FINNER Vael OCKSAA ATT BRITTERNAS SAETT ATT FOERSLAA HUR VI BORDE GAA TILLVAEGA I STOCKHOLM PAA GRUNDOVAL AV DETTA ENDA VITTNESMAAL (EJ) EER FULLT PROFESSIONELLT.

T E R T I O. UNDER QUARTO FOELJER NAAGRA FRAAGOR SOM SKULLE KUNNA FRAMSTAELLAS TILL BRITTERNA MED UTHYTTJANDE AV DERAS ERBJUDANDE TILL OSS ATT ATERKOMMA, SEDAN VI STUDERAT PAPPERET. DEN FOERSTA FRAAGAN FOERANLEDS AV ATT DET FOEREFALLER OSS MINDRE SANNOLIKT ATT RYSSARNA SKULLE SOEKT VAERVA EN PERSON MED WALLENBERGS BAKGRUND SOM AGENT. OM SAA AENDAAA SKETT, BORDE VI Vael HA SETT SPAAR AV SOVJETISKA FOERSOEK ATT SKAFFA SIG HAALLHAKAR PAA WALLENBERG, EXEMPELVIS GENOM INKRIMINERANDE UPPGIFTER FRAAN HANS MEDHJAELPARE ELLER ANDRA VILLIGA VITTNEN I BUDAPEST. SAAVITT KAENT GJORDE RYSSARNA INGA LIKNANDE VAERVNINGSINVITER TILL ANDRA MEDLEMMAR AV BESICKNINGEN I BUDAPEST.

FRAAGA NUMMER 2 AER I ENLIGHET MED DITT FOERSLAG. FRAAGORNA NUMMER 3 OCH 4 KNYTER AN TILL FRAAGAN OM G:S MOTIV. ETT FOERSOEK ATT PRESSA VIDARE NAER DET GAELLER G:S UPPGIFT OM TIDPUNKT FOER WALLENBERGS AVRAETTNING BEDOEMER VI SOM MINDRE MENINGSFULLT EFTER DET AV OSS REDOVISADE SVAR SOM BRITTERNA GAV PAA VAAR FRAAGA I ONSDAGS.

Q U A R T O. 1. ENLIGT G SKALL RYSSARNA HA SOEKT VAERVA

FORTS

WALLENBERG SOM AGENT. FINNS DET ENLIGT BRITTERNAS ERFARENHET
ANDRA EXEMPEL PÅ ATT RYSSARNA FOERSOEKT VAERVA ANDRA
LAENDERS DIPLOMATISKA ELLER JAEMFOERBARA PERSONAL SOM KOM I
DERAS HAENDER I OESTEUTROPA UNDER KRIGETS SLUTSKEDE? FINNS DET
NAAGOT EXEMPEL PÅ ATT EN PERSON SOM VAEGRAT BLIVIT LIKVIDERAAD?

Britterna

KAN G GE NAAGRA SAADANA EXEMPEL? HAN UPPGER ATT HAN HYTE
SAERSKILT INTRESSE FOER HAENDELSERNA UNDER DENNA PERIOD OCH ATT
DET VAR PRAXIS FOER NKVD ATT SOEKA REKRYTERA UTLAENNINGAR
I OCKUPERADE LAENDER.

I DEN MAAN ANDRA LIKNANDE REKRYTERINGSFOERSOEK FRAAN NKVD:S SIDA
VID DENNA TID AER BEKANTA, KAN BRITTERNA PÅ GRUNDVAL AV SIN
ERFARENHET SAEGA NAAGOT OM PÅ VILKA SAETT SOM RYSSARNA FOER-
SOEKTE SKAEEA SIG HAALLHAKAR PÅ VEDERBOERANDE FOER ATT FOERHAA
HONOM TILL SAMARBETE? KAN G SAEGA NAAGOT?

*Wallersteins
+ G.*

2. G:S UPPGIFT OM SKAELET TILL ATT WALLENBERG SKULLE HA
AVRAETTATS AER NY. DEN STAEMMER INTE MED DE UPPGIFTER SOM
WALLENBERG SJAELV LAEMNADE TILL MEDFAANGAR I MOSKVA OM SIN
SITUATION. AEVEN G:S UPPGIFT OM TIDPUNKT FOER WALLENBERGS DOED
AVVIKER FRAAN VAD VI PÅ SVENSK SIDA ANSER FASTSTAELLT. VI ANSER
DET BELAGT ATT WALLENBERG VAR I LIVET I VARJE FALL VAAREN 1947
OCH SANNOLIKT LAANGT SENARE. G:S UPPGIFTER GRUNDAR SIG PÅ VAD
EN ANDRAHANDSKAELLA UPPGETT FOER HONOM 1982, ALLTSÅ FLERA DE-
CENNIER EFTER HAENDELSERNA. SVERIGES REGERING KAN NATURLIGTVIS
INTE AGERA PÅ ETT SÅ OSAEKERT UNDERLAG. HAR MAN PÅ BRITTISK
SIDA NAAGOT UPPSLAG TILL HUR MAN SKULLE KUNNA FÅ FRÅM ETT
BAETTRE BEVISMATERIAL?

3. HUR KOM WALLENBERG PÅ TAL UNDER FOERHOEREN MED G? VAR DET
HAN SJAELV SOM TOG UPPSAKEN? ELLER GAV HAN SIN VERSION. SOM
SVAR PÅ FRAAGOR FRAAN FOERHOERSLEDAREN?

*G
förberedare*

4. SAAVITT VI FOERSTAATT AER DET G SJAELV SOM FOERFSLAGIT DEN
PROCEDUR PÅ SVENSK SIDA SOM BRITTERNA UNDERSTAELLT OSS. NAEM-
LIGEN ATT DEN SVENSKA UTREDAREN SKULLE MEDDELA PRESSEN ATT HAN
FRAAN HELT SAEKER KAELLA FÅTT INFORMATION ATT WALLENBERG AV-
RAETTATS 1945 ELLER 1946. VILKA REFLEXIONER HAR MAN PÅ BRIT-
TISK SIDA GJORT SIG OM G:S MOTIV FOER ATT VOLUNTERA DESSA FOER-
SLAG OM OFFENTLIGGOERANDE AV HANS VITNESMAAL?

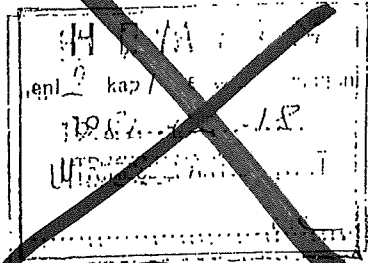
aktiv

Politiska avdelningen

1986-02-18

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1986-02-18			

Ex f k till:
Kabsek.
Polch.
Ch. Pol I
Julin

Ministern Lars-Åke Nilsson

MOSKVA

HEMLIG

Gordijevskij om Raoul Wallenberg
(5 bil.)

Broder,

Som Du torde ha erfarit från kabinettssekreteraren under hans senaste besök i Moskva har britterna i sina förhör med den avhoppade KGB-agenten Oleg Gordijevskij också tagit upp Raoul Wallenberg. För någon tid sedan fick jag också tillfälle att kortfattat orientera Thomas Bertelman härom när han var i Stockholm. Med tanke på frågans grannliga karaktär har alla delgivningar gjorts inom en begränsad krets.

./.

Jag översänder nu kopior av några PM och kryptomeddelanden som sammanfattar den hittillsvarande händelseutvecklingen och som torde tala för sig själva.

Innan vi tar ställning till det framtida tillvägagångssättet skulle det vara värdefullt att erfara dels hur Du ser på sakinnehållet i Gordijevskijs vittnesmål och de frågor som det ger upphov till, dels hur Du från Din egen horisont bedömer att man lämpligen går vidare.

Sven Julin

ee

Ifylles av postexp

Avsändt med

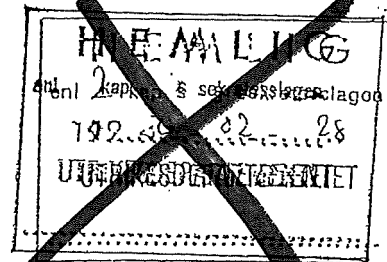
☐ av kurlr☐ ut kurlr☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändt datum

Sign

EX t:

Kabsek
Polch
Ch Pol I
Julin

HEMLIG

Brittiska frågor om Raoul Wallenbergärendet

Enligt uppgift hösten 1985 - det torde ha varit i oktober månad - från chefen för RPS/till departementsrådet Osvald skulle den avhoppade KGB-tjänstemannen Oleg Gordijevskij besitta uppgifter om Raoul Wallenberg vilka brittiska vederbörande i sinom tid skulle låta oss få del av.

I en uppteckning den 17 december 1985 av
ha föreslagit att vi skulle överväga följande gång: "Nyström, d v s utredaren, meddelar pressen att han fått info angående Wallenberg (avrättad 1946 eller 47* enligt den info vi fick tidigare) från vad han bedömer vara helt säkra källa. Pressen kommer då sannolikt att spekulera i Gordijevskij eller Jurtenko eller andra. - Om vi är intresserade av att gå till väga på detta sätt önskar/ få veta detta och hur vi tänkt oss hur och när det skulle ske. Man vill ge Gordijevskijen möjlighet att yttra sig igen (det är f ö han som föreslagit detta). - Därefter skulle Nyström kunna agera".

Sedermera uppgavs att det var Gordijevskij som skulle ha föreslagit detta tillvägagångssätt emedan han själv inte önskade figurera i sammanhanget.

* sedermera ändrat till 1945 eller 1946

Kabinettssekreteraren erfor från [redacted] den
27 februari 1986 [redacted] nu ville ha svar på följande
tre frågor:

- 1) hur bedömer vi Gordijevskijs uppgifter om Raoul Wallenberg?
- 2) hur kommer vi att använda dessa; före eller efter statsministerns besök i Moskva?
- 3) tänker vi publicera uppgifterna?

Det förefaller alltså som om britterna tog initiativet till att höra Gordijevskij om Raoul Wallenberg. Därefter har de på ett påtagligt beskäftigt vis föreslagit att vi bör agera på ett visst sätt under hänvisning till Gordijevskijs allmänna trovärdighet. De senast ställda frågorna har närmast innebörden av förnyade förslag om hur vi bör handla. Det framstår som oprofessionellt och ger upphov till frågetecken om motiven för britternas handlingssätt.

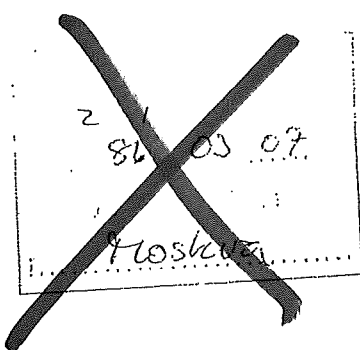
Om vi över huvud taget besvarar ovanstående frågor bör det ske genom en hänvisning till att vi avvaktar med en bedömning av Gordijevskijs uppgifter tills vi haft tillfälle att ställa kompletterande frågor till honom. Vid det tillfället bör vi också söka få närmare klarhet om bevekelsegrunderna för britternas märkliga agerande.

Sven Julin

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1986-03-07

Kanslirådet Julin

UTRIKESDEPARTEMENTET

HEMLIGT

(Pat)

66/CC1

INKOM UD		
1986-03-10		
AVD.	GR.	MÅL
P	2	En

Gordijevskij om Raoul Wallenberg
hbr Julin-Nilsson 1986-02-18

Broder,

Ditt ovan citerade handbrev med Gordijevskijs utsaga om Wallenberg har, beroende på att jag uttagit en dryg veckas semester, väl länge förblivit obesvarat. Den första reflektion jag gjort efter en genomläsning av det översända materialet, är att vi måste insistera på att få direktintervjua G. Han är ju, åtminstone såvitt jag kan erinra mig, den förste sovjetmedborgare med direkt anknytning till säkerhetstjänsten som haft något att berätta om W.

Om inte annat kan ett samtal med G. ge värdefulla uppslag för efterforskningsarbetet. Det kan sålunda inte helt uteslutas att G. kan peka på sovjetiska avhoppare i väst som vi förbisett eller att han i övrigt kan ge tips om nya tillvägagångssätt. Vad G. i den av britterna vidarebefordrade utsagan har att säga om hanteringen inom KGB av den sovjetiska Wallenberg-dossiern är ytterst kortfattat och skulle möjligen också vid ett samtal kunna fyllas ut såväl i konturer som i detaljer.

le

2.

Så till själva utsagan. Även om denna bygger på ett samtal G. haft med en högt uppsatt kollega inom KGB ~~rör det~~ sig ju inte om annat än ett andrahandsvittnesmål. Bris-terna i utsagans värde är uppenbara. Du själv och Leif Leifland har redan visat på dem. Allmänt måste vi sålunda alltså säga oss att vi anser det belagt att W. var vid liv våren 1947 och troligen långt senare. G:s sagesman kan dock givetvis vid ett samtal så sent som 1982 ha tagit grovt miste på året för en avrättning av W.

Påståendet att likvideringen förorsakades av att W. inte lät sig värvas som agent, finner åtminstone jag förbryllande. Det stämmer knappast heller med trovärdiga vittnesmål i dossiern från medfångar till W. under 1940-talet. Vidare kan frågan ställas om det tidigare är känt att sovjetiska vederbörande efter misslyckade rekryteringsförsök avrättat sina offer.

Mer i marginalen skulle jag vilja notera att ett noggrant förberett sovjetiskt rekryteringsförsök givetvis kan (även om förklaringen är något konstruerad, det medges) ligga bakom det besynnerliga faktum att Söderblom i Moskva redan 16 januari 1945, alltså dagen före W:s försvinnande, underrättades om att W. påträffats.

Denna omständighet har aldrig givits någon tillfredsställande förklaring. Uppenbarligen har sovjetiska vederbörande funnit den besvärande, eftersom Vysjinskij i sin note till Sohlman 18 augusti 1947 skriver att "det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benzurgatan."

G:s utsaga kan möjligen sägas bestyrka intrycket att W. var en för sovjetiska vederbörande känd person, som man av olika anledningar aktivt sökte i Budapest. Men - som Du själv skriver - hur förklaras mot den bakgrunden att

*alltså
avta*

W. av allt att döma frivilligt begav sig till det sovjetiska kommandot i Debreçen?

acceptera

G:s tankar på ett svenskt offentliggörande av innehållet i hans utsaga väcker onekligen en del frågor. Självfallet kan inte förslaget accepteras. Motiven för G:s resonemang kan vi dock möjligen få ett begrepp om vid ett direkt samtal med honom. Nödvändigheten av ett dylikt är helt uppenbar, inte minst om man betänker att W-ärendet genom åren producerat ett arkiv om 20.000 sidor. Då kan vi inte finna oss i att inte direkt få tala med ett vittne som framkastar så sensationella påståenden som G.

12 till Jone

Lars-Åke Nilsson

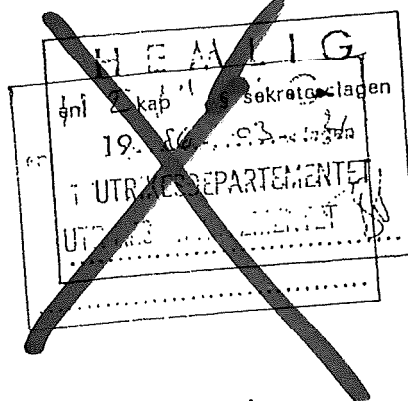
PROMEMORIA

1986-03-21

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

Ex t:

Carlsson, Pol I
Nyström
Julin

Inför statsministerns
besök i Moskva

HEMLIG

KGB-vittnet Gordijevskij om Raoul Wallenberg

I anslutning till ambassadör Nyströms PM 1986-03-14 bör nämnas att vi i december 1985 orienterades av britterna om att den avhoppade sovjetiske KGB-tjänstemannen Oleg Gordijevskij satt inne med upplysningar om Raoul Wallenberg. Dessa hade han erhållit från en högt uppsatt f d KGB-kollega, betecknad som en "helt säker källa". De gick ut på att NKVD (SMERSJ) sökt rekrytera Raoul Wallenberg som agent i Budapest i januari 1945. Han vägrade emellertid att samarbeta, vilket fick till följd att han blev en politisk belastning och arresterades. Senast ett år därefter, d v s 1946, skulle han ha skjutits.

Uppgiften är uppseendeväckande med tanke på källans natur. Å andra sidan rör det sig om ett andrahands-vittnesmål, vilket dessutom strider mot vittnesut-sagor som entydigt pekar på att Raoul Wallenberg var vid liv 1947.

Våra ansträngningar att söka klarhet om utsagans trovärdighet har försvårats av att britterna ej låtit oss träffa Gordijevskij, blott ställa frågor till honom genom deras förmedling. Svaren har inte varit klargörande. Vi har emellertid nyligen begärt att få träffa honom personligen för en utfrågning.

*30.11.86
Nyström*

1986-03-21

F n får Gordijevskijs vittnesmål anses sakna bevisvärde
gentemot de sovjetiska myndigheterna.

SJ

Sven Julin

bf

Pol/Kr S Julin/ee

Raoul Wallenberg.

AMBASSADEN LONDON

Text Enbart för ambassadören från kabinettssekreteraren ang Raoul Wallenberg.

Vi har nu erhållit Lars-Ake Nilssons kommentarer till G:s uppgifter. De delges Dig med nästa lägenhet.

Vi instämmer helt med Nilssons uppfattning att vi nu måste insistera på att få direktintervjua G. eftersom vi inte kan nöja oss med att inte direkt få tala med ett så viktigt vittne som har gjort så sensationella påståenden. Jag vore därför tacksam om Du till brittiska vederbörande ville framföra vårt önskemål om ett sammanträffande med G. personligen vid en för dem och honom passande tidpunkt, helst inom den närmaste framtiden. Vi är då beredda att med relativt kort varsel ställa Julin till förfogande.

Britterna har ju /frågat mig hur vi bedömer G:s uppgifter och hur vi tänker använda dem. Om frågan skulle upprepas är svaret att vi avvaktar tills vi har fått ett tillfälle att tala med G.

CABINET

Ex till:
Kabsek.
Osvald
Julin

Ifyllas av telegramexpeditören

Avsänd den

Klockan

Sign

*cc till
Cabinet
2 AM*

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:
UTRIKESMIN
KABSEKR
POLCHEFEN
POL 1
SVEN JUHLIN

ÅTGÄRD:

Pol/S. Juhlin/ee
86-04-10 m. 20 l.
amb. London/ee

D. 2: EU!

(POL)

INKOM UD 1986-04-09 KL 14:21

AMBASSADEN LONDON 1986-04-09

UD STOCKHOLM

WAHLBÆCK

FOER SVEN JUHLIN FRAAN

U R G E N T

RE RAOUL WALLENBERG

Utgått
(Revision)

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG

FRAAN FCO HRA VI NU FAATT BESKEDET ATT VAART OENSKEMAAL KOMMER
ATT BESVARAS VIA "THE ESTABLISHED ROUTES" OCH ATT MAN PAA FCO
INTE KAENNER TILL NAAGOT OM SVARETS INNEHAALL.

LEIFLAND

AMBASSADEN LONDON KL 12.00

Avsändningsort
Pol/kr S Julin/ee

Ärende
Raoul Wallenberg

Datum
1986-04-10

Avd

Gruppe

Mål

12

2

EU

Adress AMBASSADEN LONDON DNR...

Text Från Julin ang. Raoul Wallenberg.

Vår svenske kontaktman ringde mig idag och sade att det var förmodligen bäst om han via sin egen kanal framförde vår begäran om personligt sammanträffande. Som önskemål beträffande tidpunkt framförde jag "snarast möjligt". Jag anförde också att jag själv var beredd att komma över till London. Svaret kommer alltså att framföras till mig via ovan nämnda person.

CABINET

*Utgå
Lundin*

Ifyllas av telegramexpeditören

Avsändt den

Klockan

Sign

8.01.0 21.00

GF

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Första enheten (Pol I)

Ex f kdm t:

Kabsek

Polch

Ch Pol I

Julin

Amb Leifland,
London

Min Nilsson,
Moskva

HEMLIG

Britterna, Gordijevskij och Raoul Wallenberg

Vid ESK:s expertmöte i Bern om mänskliga kontakter hade jag tillfälle att tala med den brittiske delegationsmedlemmen Philip Hurr om Gordijevskijs vittnesmål. Det var Hurr själv som förde saken på tal. Han är väl insatt i Raoul Wallenbergärendet eftersom han förutom ESK även handlägger MR-frågor på Foreign Office. Ett antal parlamentsledamöter, den brittiska Raoul Wallenbergföreningen och Foreign Office har engagerat sig i Raoul Wallenbergs öde, och frågan tas enligt Hurr regelbundet upp i parlamentet samt vid samtal i MR-frågan med den sovjetiska regeringen.

Enligt Hurr var det han själv som föranlett fråga Gordijevskij vad han visste om Raoul Wallenberg. Han hade dock inte fått tillfälle att personligen tala med Gordijevskij utan hade liksom vi fått göra det indirekt

Enligt Hurr var detta i linje med gällande "source management policy". Han förmodade att samma orsak låg bakom viljan att låta oss komma direkt till tals med Gordijevskij.

Jag sade till Hurr att vi hade blivit något förbryllade över att uppgifterna om Gordijevskijs vittnesmål hade

971
överlämnats tillsammans med detaljerade förslag om hur vi borde hantera uppgifterna (gå ut till pressen och åberopa en "säker källa" etc). Vidare hade det väckt vår förundran när britterna hade frågat hur vi tänkt använda uppgifterna under statsminister Palmes besök i Moskva.

Hurrs förklaring var att utrikesminister Howe allt emellanåt fick frågan i parlamentet om det fanns något nytt att rapportera i frågan om Raoul Wallenberg. - Detta skulle fö ha skett för inte så länge sedan. Eftersom kardinalregeln var att inte utlämna eller åberopa en avhopparkälla hade man, fortfarande enligt Hurr, hoppats att kunna undvika utsagor i parlamentet som grenslade mellan sanning och osanning genom att svenska regeringen gick ut med ett meddelande av föreslagen art. "We were hoping you would do the dirty work for us".

Hurr sade sig dock förstå att vi inte kunde agera på grundval av så bräckligt material utan att ha fått träffa uppgiftslämnaren. Vad utsikterna var i det senare avseendet ville han dock inte uttala sig om. Han ville emellertid förutskicka att vi förmodligen inte skulle få ut mycket mer från Gordijevskij än vad han redan hade sagt. Enligt Hurrs personliga uppfattning var det högst sannolikt att Gordijevskij talade sanning, även om han kunde instämma i våra frågetecken beträffande tidpunkten för Raoul Wallenbergs påstådda likvidering och omständigheterna för hans bortförande från Budapest.

SJ

Sven Julin

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN
KAB SEKR
POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

1986-04-24
A 2 EU 1

(POL)

INKOM UD 1986-04-24 KL 16:27

AMBASSADEN BERN 1986-04-24

UD STOCKHOLM

FOER OSVALD POL 1. FRAAN JULIN

RE RAOUL WALLENBERG.

*Uthän
(Lundin)*

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG.

RINGDE MIG IGAAR FOER ATT MEDDELA ATT VI KUNDE FAA TRAEFFA VAAR
KAELLA I LONDON DEN 22 ELLER 23 MAJ. JAG HAR INTE KUNNAT FAA KONTAKT
MED DIG, MEN EFTERSOM ETT SKYNDST SAMTAL VAR ERFORDERLIGT HAR JAG
EFTER SAMTTAL MED BEKERIS OCH LEIFLAND ACCEPTEERAT SAMTAL 22 MAJ. VI
FAAR DISKUTERA DETALJERNA VECKA 19 DAA JAG AER I STOCKHOLM.

ODEVALL

AMBASSADEN BERN KL 15/CH

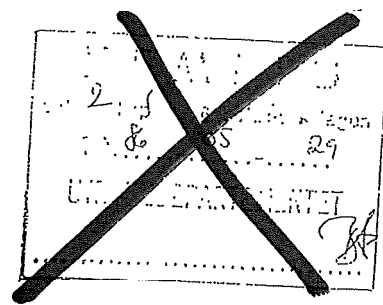
UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

PROMEMORIA
1986-05-29

Ex f kdm t:

Utrmin
Kabsek
Polch
Ch Pol I
Julin

Ex 860529 / *[initials]*

HEMLIG

Gordijevskijs vittnesmål om Raoul Wallenberg

Tillsammans med ambassadrådet Nils Daag sammanträffade jag den 22 maj 1986 med den f d KGB-tjänstemannen Oleg Gordijevskij i London. Syftet var att få hans personliga version av de uppgifter som han tidigare hade lämnat av innebörd att Raoul Wallenberg skulle ha skjutits sedan NKVD hade misslyckats med att rekrytera honom som agent. Samtalet utspann sig i ett bekvämt, pastellfärgat rum på diskreta/Stafford Hotel/och varade drygt 1 1/2 timme.

Gordijevskij är en undersätsig man i 45-årsåldern, c:a 175 cm lång och ganska kraftigt byggd. Det runda ansiktet är relativt vardagligt; han skulle utan vidare flyta in i Centraleuropas, Nordens eller Nordamerikas gatubild. Han var välklädd i ljusgrå sommarkostym med grå skjorta och röd slips utan att vara påfallande elegant. Han gav intrycket av en självsäker, lugn och samlad person; reserverad och ganska opersonlig, men inte tillknäppt eller kylig. Artig och förekommande. Samtliga frågor besvarades redigt och rakt på sak på utmärkt engelska. Över huvud taget var Gordijevskij samarbetsvillig och syntes eftersträva att ge så korrekta svar som

*generella
kärnfrågor
med svar
med bakgrund
i källor.*

frågor till 27

möjligt. När minnesbilden var oklar uppgav han detta hellre än att söka konstruera ett svar; han var noga med att skilja mellan återgivande av sakförhållanden som han mindes eller kände till dem och egna spekulationer.

Gordijevskijs sagesman

g ord!

Gordijevskijs uppgifter härstammade från en överordnad KGB-källa som han inte önskade namnge. Vid tiden för uppgiftslämnandet var denne biträdande chef för "The Third Directorate of the First Chief Directorate" inom KGB med överstes rang. Sagesmannen beskrevs i uppskattande, närmast beundrande ordalag som en bildad och beläst person med stor intellektuell absorptionsförmåga och ett briljant minne. Han behärskade tyska och engelska och förstod eventuellt också de skandinaviska språken i skrift. Enligt Gordijevskij talade han dessutom den sorts kultiverade ryska som håller på att bli allt ovanligare.

*next to nothing
can be said
by him*

Sagesmannen och Gordijevskij hade stått på mycket god fot med varandra. Han ville dock inte beteckna denne som "vän" eftersom han var c:a tio år äldre (nu 53-57 år enligt Gordijevskij) och av betydligt högre rang.

Sagesmannen hade varit MID-tjänsteman fram till 1959 eller 1960, då han hade rekryterats över till KGB. Detta hade skett undantagsvis eftersom det var ovanligt att KGB hämtade tjänstemän från MID; man föredrog att rekrytera yngre personer. Den påföljande karriären hade varit rask. (Vad sagesmannen gör nu sades inte, men enligt Gordijevskijs tidigare uppgift skulle han tjänstgöra i ett öst-europeiskt land).

Sagesmannen hade vid början av 1960-talet kvar många vänner inom MID:s skandinaviska avdelning. Spekulationsvis angav Gordijevskij att hans sagesman kunde ha hört om Raoul Wallenberg för första gången i samband med att svenska regeringen gjort en démarche om denna. När jag upplyste att så hade skett bl a 1961 till följd av Nanna Svartz vittnesmål betecknade Gordijevskij detta som intressant.

Gordijevskij hade blivit ytligt bekant med Raoul Wallenbergärendet under den tid han tjänstgjorde för KGB i Köpenhamn, dels genom offentliga opinionsyttringar, dels genom enstaka kommentarer från kollegor inom KGB:s skandinaviska avdelning. Hans oreflekterade teori, som delades av KGB och MID-kollegor, var då att Raoul Wallenberg antagligen hade arresterats av NKVD och sedermera dött av umbäranden i något koncentrationsläger på samma sätt som tusentals andra människor vid den tiden. Att den sovjetiska regeringen skulle ha förödmjukat sig genom att vidgå vad som hade hänt framstod för honom redan då som otänkbart.

Gordijevskij besökte ofta sagesmannens tjänsterum på KGB för samtal om historia och politik. Vid en konversation år 1980 eller 1981 (

snarare 1982)

hade man kommit in på Centraleuropa, och när samtalet "touched a Scandinavian angle" hade han dels uttalat beundran och respekt för Raoul Wallenbergs gärning, dels uttryckt vrede och besvikelse över NKVD:s behandling av honom. Därefter hade han redogjort för vad han erfarit omkring år 1960 från

KGB-kollegor. Eftersom Gordijevskij redan då detta samtal ägde rum redan arbetade för det brittiska spionaget hade han inte sökt pressa sagesmannen på detaljer av rädsla för att väcka misstankar. Med ifrågavarande sagesman hade han diskuterat Raoul Wallenberg blott vid detta enda tillfälle. Däremot hade han av och till berört Raoul Wallenberg med andra KGB-kollegor under 1970-talet, alltid med samma resultat; den förhärskande uppfattningen var att Raoul Wallenberg fallit offer för vad Gordijevskij vid samtalet betecknade som "unjustified repression". Något nytt hade inte framkommit.

De exakta detaljerna i Raoul Wallenbergs öde är enligt Gordijevskij bekanta för blott ett fåtal personer. De torde dock enligt hans uppfattning finnas tillgängliga på dossier, eftersom enligt vad han trodde KGB inte förstör något arkivmaterial. Eventuellt kunde dossiererna ha överförts till inrikesministeriet för förvaring, men med tanke på deras känslighet kunde de också tänkas ligga kvar i KGB:s förvar. De hade förmodligen inte mikrofilmats. På frågan om vilka personer som kunde tänkas ha tillgång till dessa dossierer nämnde Gordijevskij bl a att det kunde röra sig om KGB-chefen alla dennes ställföreträdare, chefen för "First Chief Directorate" och hans ställföreträdare samt chefen för Skandinavienavdelningen inom detta direktorat; den senare dock enbart enligt bemyndigande av en överordnad.

Vad gällde MID trodde Gordijevskij att Gromyko, och förmodligen även chefen för den skandinaviska avdelningen, hade fått åtminstone en muntlig orien-

tering om det exakta händelseförloppet. Han uttalade också förmodandet att Gorbatjov och Ryzkov vid statsministerns besök i Moskva torde ha haft till sitt förfogande dels en redogörelse för det egentliga sakförhållandet, dels ett samtalspapper med den officiella sovjetiska ståndpunkten.

Försvinnandet

Enligt Gordijevskijs sagesman skulle NKVD ha sökt rekrytera Raoul Wallenberg som spion. Detta skulle inte ha skett utan direktiv från Moskva, utan på initiativ av den lokala NKVD-ledningen i Ungern. I själva verket var det så, att NKVD när Röda armén gick in i de europeiska länderna satte i gång massiva rekryteringskampanjer. Det var på den tiden enkelt; människorna var demoraliserade och rädda och var överlag beredda att gå med på NKVD:s krav. Agentsökandet kunde ta helt okritiska former eftersom rekryteringspersonalens meritvärdering baserades på hur många de lyckades värva. Raoul Wallenberg hade haft modet att vägra samarbete, vilket av NKVD skulle ha betraktats som förolämpande med resultat att han arresterades och fördes till Moskva.

Gordijevskij hade i en tidigare utsaga uppgivit att Raoul Wallenberg skulle ha arresterats i Budapest. Sedan han upplysts om att Raoul Wallenberg bevisligen lämnat Budapest för att bege sig till marskalk Malinovskij i Debrecen i östra Ungern uppgav han att sagesmannen också kunde ha uppgett Ungern som arresteringsort. Minnesbilden var oklar.

1) Örebro
2) Örebro
CC Örebro
1/1. 6

1/1. 6

1) (C) (K) (H) (K)
 2) T O R K E
 W W W Y Y U O

Som tidpunkt för den påstådda avrättningen avgav Gordijevskij i sitt första vittnesmål att den skulle ha skett "maybe days or weeks but certainly within a year" efter arresteringen, d v s senast 1946. Vid samtalet sade Gordijevskij nu att, enligt vad han kunde minnas, skulle källan ha förmodat att det var 1946, men att mer än ett år förflöt mellan arrest och avrättning. Enligt Gordijevskij kunde sagesmannen ha tagit fel eller minnts fel. Gordijevskij betecknade själv den exakta tidsbestämningen som en svag punkt i sagesmannens minnesbild. Uppläst om att Raoul Wallenberg enligt den sovjetiska regeringen skulle ha avlidit i juli 1947 uttalade han förmodandet att det antagligen stämde. För den sovjetiska regeringen fanns enligt hans uppfattning ingen anledning att fiffla med tidsbestämningen. Det viktiga var att dölja vad som verkligen torde ha inträffat: det misslyckade rekryteringsförsöket, NKVD:s hämnd i form av arrest, tortyr, uppiktade spionerianklagelser och avrättning.

Vad gäller formen för Raoul Wallenbergs påstådda avrättning hade sagesmannen kort och gott sagt att han blev skjuten. Enligt Gordijevskijs egen gissning skedde detta i Ljubljankafängelsets källare, där man vid den aktuella tipunkten hade ett "internt fängelse" och där likvideringar ägde rum. Denna lokal hade på 1950-talet stängts och sedermera gjorts om till personalmatsal (!). Avrättningen kunde dock också ha ägt rum i något annat Moskvafängelse, Lefortovskaja, Butyrka eller Taganka. Vid flera tillfällen ställdes frågan till

✓   bekräftade indirekt vad jag tidigare erfarit på annat håll, d v s att man på brittisk sida är angelägen att med svensk hjälp "avbörda sig" Gordijevskijs vittnesmål, dock utan att avslöja källan. Anledningen härtill är bl.a. att utrikesministern Howe erhållit flera frågor i parlamentet om Raoul Wallenbergs öde, men att man hittills inte kunnat utlämna all den information som man besitter.

Preliminär kommentar

good!

Gordijevskijs allmänna trovärdighet har tidigare intygats av britererna (bl.a. av FCO:s Östeuropa-chef i samtal med departementsrådet Osvald). Det är också svårt att inse vad han skulle ha att vinna på att dikta upp en historia, komprometterad som han är som den föraktligaste av förrädare i Sovjetstatens ögon och med en säker dödsdom in absentia väntande. En av mina ursprungliga miss-tankar, baserad på något fragmentarisk information, var att Gordijevskij eventuellt ville söka lindra familjens situation i Sovjetunionen genom att få Raoul Wallenberg dödförklarad en gång för alla. Jag har dock svårt att föreställa mig att ett så oerhört besvärande avslöjande om Raoul Wallenbergs verkliga dödsorsak skulle kunna blidka KGB.

✓   Det förefaller sålunda (inte) röra sig om desinformation, såvida   önskar använda Gordijevskij för att kompromettera Sovjetunionen. I så fall skulle utrikesminister Howe förmodligen medverka i konspirationen. - Det är ju till följd av hans svå-

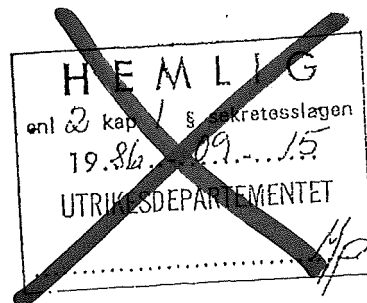
UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1)
Kr Sven Julin, mp

PROMEMORIA

1986-09-05

Ex f kdm till:

Utr min
Kabs
Polch
Ch Pol I
S Julin

Exp: 86-09-22/ H E M L I G

Gordijevskijs vittnesmål om Raoul Wallenberg

Vittnesutsagan

Tillsammans med ambassadrådet Nils Daag intervjuade jag i London den 22 maj 1986 den avhoppade KGB-tjänstemannen Oleg Gordijevskij beträffande Raoul Wallenberg (jfr PM 1986-05-29).

Enligt Gordijevskij skulle NKVD, när Röda armén gick in i Budapest, ha sökt att värva Wallenberg som agent. Denne hade avvisat rekryteringsförsöket, med resultat att han arresterades och fördes till Moskva där han skulle ha skjutits 1947.

Gordijevskijs egna uppgifter härstammade från en ca tio år äldre överordnad KGB-tjänsteman som han inte önskade namnge. Sagesmannen lär nu tjänstgöra i något östeuropeiskt land. Notervärt är dock att han talade i beundrande ordalag om vederbörande och själv uppenbarligen ställde dennes trovärdighet utom allt tvivel. De skulle ofta ha fört personliga samtal på sagesmannens tjänsterum om politik och samtidshistoria. Vid en konversation som torde ha ägt rum 1982 hade de enligt Gordijevskij kommit in på Centraleuropa, och när

samtalet "touched a Scandinavian angle", hade sagesmannen uttryckt vrede och besvikelse över NKVDs behandling av Wallenberg. Omkring 1960 skulle han nämligen från KGB-kollegor ha erfarit vad som ovan relaterats om Wallenbergs öde.

Det bör antecknas att Gordijevskij av och till på 1970-talet (då han var stationerad i Köpenhamn) konversationsvis hade talat om Wallenberg med KGB-kollegor. Deras förhärskande uppfattning var att Wallenberg hade fallit offer för vad Gordijevskij benämnde "unjustified repression". Med andra ord utgick man ifrån att Wallenberg hade likviderats.

Utlåtanden

Ambassadören Leifland och ministern L-Å Nilsson har tagit del av och har kommenterat Gordijevskijs vittnesmål. Båda är skeptiska.

Nilsson anför bl a:

"Vad G avgivit är dock som bäst ett andrahandsvittnesmål. En tanke, som slog mig vid läsningen av Din uppteckning, är att det inte helt kan uteslutas att Gs sagesman inom KGB i huvudsak byggt sin berättelse på den sovjetiska regeringens svar till Stockholm 1957 i Wallenberg-ärendet. Samtalet mellan G och "källan" uppges ha ägt rum 1980-81, alltså tjugotre-tjugofyra år efter det att den sovjetiska regeringen lämnade det svar man alltjämt håller fast vid. Under denna avsevärda tid kan det officiella svaret, i den muntliga traditionen inom KGB, mycket väl ha garnerats med detaljer såsom det rekryteringsförsök NKVD, enligt Gs sagesman, skulle ha gjort beträffande Wallenberg. Tidpunkten för Wallenbergs död blir ju i vilket fall ungefärligen överensstämmande med vad som anges i 1957 års svar. - Värt att lägga märke till i sammanhanget är f ö att Gs sagesman enligt vittnesmålet ... själv hänvisade till vad han erfarit

från KGB-kollegor omkring 1960. Ungefärligen samma version av Wallenbergs öde hörde G personligen på 1970-talet från andra KGB-män ... - Det anförda kan, tycks det åtminstone mig, tydas som att vad G återgivit för Dig i huvudsak är en muntlig tradition inom KGB, samt att denna i sin tur utgör en utstofferad version av 1957 års officiella svar. Därmed blir också slutsatsen att Gs vittnesmål knappast fört oss närmare gåtans lösning. - En av de stora frågorna i Wallenberg-ärendet är och förblir varför den sovjetiska regeringen 1957 valde att ta det för den enastående steget att erkänna att Sovjetunionen ljugit sedan 1945, men ändå inte förmådde att lämna ett för Sverige trovärdigt svar om Wallenbergs öde. Som Du själv skriver är det naturligtvis så att om Wallenberg avrättades 1947, så hade den sovjetiska regeringen i efterhand ingen anledning att dölja tidpunkten men väl omständigheterna. Gs vittnesmål tycks dock bygga på utsagor i alltför många bakomliggande led för att det skall vara meningsfullt med ytterligare spekulationer (med vittnesmålet som grund) om motiven för 1957 års svar. - Det förefaller inte heller rimligt - som britterna tydligen föreställt sig - att utåt i Wallenberg-ärendet åberopa G såsom "en absolut tillförlitlig källa". Hans uppgifter är aldrig kunna verifieras. [Vid en källkritisk granskning tycks mig, sammanfattningsvis, Gs vittnesmål vara svagare än exempelvis Vladimirspåret från 1950-talet.]

Leifland anförde huvudsakligen:

"... har jag svårt att tro att Gordijevskijs vittnesmål om R.W. för oss närmare gåtans lösning. Det innebär inte att G medvetet sprider desinformation; han kan mycket väl vara i god tro, något som tydligen Du och Nils Daag är övertygade om. Men det är, tycker jag, alltför mycket andrahandsinformation och alltför mycket som inte stämmer med tidigare trovärdiga uppgifter. Och jag anser fortfarande att det är olustigt att britterna vill använda sig av oss för att som Du säger, "avbörda sig" Gs vittnesmål."

Kommentar

Gordijevskijs vittnesmål är behäftat med tre fundamentala svagheter.

distansfel

För det första existerar inga bevis, eller ens indicier, på att NKVD skulle ha sökt att värva Wallenberg som agent. I departementets Wallenbergarkiv eller övriga källor finns, såvitt jag vet, ingen trovärdig uppgift som pekar härpå, vare sig från medarbeterna i Budapest eller från medfångarna i Moskva. I stället uppgav Wallenberg till några av de senare att han av de ryska förhørsledarna hade anklagats för spioneri. Detta stämmer med vad legationskollegan Berg i Budapest sedermera rapporterade ha uppgivit, nämligen att "ryssarna efter stadens intagande flera gånger inkallat honom och andra tjänstemän vid beskickningen till förhör och därvid sagt sig hysa starka misstankar om att beskickningen arbetat för tyskarna och bedrivit spioneri för dessas räkning. Man sökte pressa tjänstemännen att vidgå detta och utpekade särskilt Wallenberg och Berg själv som tyska "spionchefer". - Det förefaller otänkbart att Wallenberg skulle ha behållit något så anmärkningsvärt som ett rekryteringsförsök av NKVD för sig själv, samtidigt som han talade om spionerianklagelser.

För det andra är Gordijevskijs vittnesmål - som Leifland och Nilsson påpekat - blott andrahandsuppgifter som vi ej torde kunna få verifierade och som vi under inga förhållanden kan åberopa gentemot den sovjetiska regeringen. Nilsson har dessutom uttalat förmodandet att vad Gordijevskij nu återgivit skulle vara en muntlig tradition som utgör en inom KGB-kåren utstofferad version av 1957 års officiella besked.

För det tredje motsägs Gordijevskijs utsaga om Wallenbergs öde av de olika vittnesuppgifter enligt vilka Wallenberg skulle ha varit i livet långt senare än 1947. Viktigast i sammanhanget är Vladimirspåret enligt vilket Wallenberg skulle ha suttitⁱ/Vladimurfängelset i början och mitten av 1950-talet, Nanna Swartz vittnesmål enligt vilket Wallenberg skulle ha befunnit sig på ett mental-

sjukhus i Moskva år 1961 och Jan Kaplanspåret enligt vilket Wallenberg skulle ha befunnit sig i fängelse i Moskva så sent som 1975.

✓ Svagheterna i Gordijevskijs vittnesmål bör emellertid ställas mot andra aspekter som är värda beaktande.

grea!
alla!
Jag ser till att börja med ingen anledning att ifrågasätta Gordijevskijs trovärdighet. I sin egenskap av avhoppare kan han inte ha något intresse av att sprida desinformation och britterna har till oss betygat hans allmänna vederhäftighet. Vid samtalet var han också noga med att skilja mellan fakta så som han mindes dem och egna spekulationer. Hypotetiskt skulle man kunna tänka sig att/ skulle söka

diskreditera sovjetregeringen med hjälp av en "planterad" utsaga från Gordijevskij. Detta förefaller dock långsökt, inte minst eftersom det sannolikt skulle implicera utrikesminister Howe i konspirationen. - Det är till följd av hans svårigheter att sanningsenligt besvara frågor om Wallenberg i parlamentet som britterna har föreslagit att vi skall gå ut till offentligheten med Gordijevskijs uppgifter och blott åberopa en "absolut tillförlitlig källa".

Vi torde sålunda kunna utgå ifrån att Gordijevskij är oförvitlig som vittne i den bemärkelsen att han utan att lägga till eller dra ifrån har sökt att återge vad han inom KGB erfarit om Wallenbergs öde.

Jag har vissa svårigheter att dela Nilssons tvivelsmål beträffande sanningshalten i Gordijevskijs sagesmans berättelse. Som nämnts talade Gordijevskij närmast beundrande om dennes minne, intellektuella kapacitet och trovärdighet. Visserligen förflöt drygt tjugo år från det sagesmannen skulle ha inhämtat vad han visste till dess han avslöjade det för Gordijevskij. Men vad som talar emot att sagesmannen enbart skulle ha traderat

ett KGB-rykte är att han enligt Gordijevskij torde ha varit personligen involverad i Wallenbergärendet ungefär vid den tid han gick över från MID (förmodligen dess skandinaviska avdelning) till KGB vid 1960-talets början. Detta var ju en aktivitetsfylld period även på den sovjetiska sidan till följd av Nanna Svartz vittnesmål 1961. - En sak från trovärdighetssynpunkt är vad man i gemen inom KGB misstänkte vad Wallenberg hade råkat ut för. En annan sak är vad en troligen direkt involverad KGB-tjänsteman, som tycks ha blivit upprörd över vad han hört om behandlingen av Wallenberg, senare i förtroende har förmedlat till en kollega. Intressant i sammanhanget är att citera en skriftlig fråga som vi på ett tidigt stadium ställde till Gordijevskij och hans svar:

"Q. Is the Wallenberg case widely known and talked about in the KGB? - A. No. The story is too embarrassing for the KGB to be in general circulation. Source would probably however have mentioned it to a number of colleagues on a personal basis."

Med min ovan redovisade tillit till Gordijevskij och hans sagesmans trovärdighet ligger tanken frestande nära till hands att detaljen om NKVDs rekryteringsförsök eventuellt skulle kunna vara ett utslag av den sortens utstofferings av Wallenbergs öde inom en viss KGB-krets som Nilsson spekulerar i. - Till bilden hör att ytterligare detaljer i Gordijevskijs ursprungliga utsaga inte stämde med belagda fakta. Han uppgav exempelvis ursprungligen att Wallenberg skulle ha arresterats i Budapest. (Wallenberg lämnade enligt vittnen Budapest som en åtminstone nominellt fri person, men med sovjetisk eskort.) Ännu viktigare: Gordijevskij uppgav i sin första utsaga att Wallenberg skulle ha skjutits redan 1946. Den av Gordijevskij ursprungligen genomskriftligen förmedlade vittnesuppgiften i detta hänseende är så intressant att den förtjänar att återges:

"According to the Deputy Head (dvs Gordijevskijs sagesman), when Soviet troops entered Budapest in 1945, an officer of a Department connected with the NKVD (probably SMERSH) took note of Wallenberg as a potential target for recruitment. As the Swedish Embassy was under Soviet control, the NKVD thought it would be a simple matter to secure Wallenberg's services as an agent. They therefore mounted a straightforward approach making clear their connections with the Soviet Secret Police. However, Wallenberg categorically refused to cooperate. The NKVD then became worried that he might publicize the approach and, to forestall this, arrested him. Very shortly afterwards, maybe days or weeks but certainly within a year, he was shot."

Uppgifterna såväl beträffande platsen för Wallenbergs arrest som - ännu viktigare - tidpunkten för den påstådda avrättningen korrigerades av Gordijevskij under samtalets gång i så måtto att han vidgav (n b sedan han under rättats om de faktiska förhållandena) att hans ursprungliga (såväl som sagesmannens) uppgifter mycket väl kunde ha byggt på felaktiga minnesbilder.

Det ovan relaterade bekräftar, anser jag, Gordijevskijs allmänna trovärdighet. Han söker inte att envetet hålla fast vid en ursprunglig version, utan vidgår att hans minnesbild i enskildheter kan ha varit felaktig. Vad han enständigt återkom till var emellertid att Wallenberg skulle ha utsatts för ett misslyckat rekryteringsförsök av KGB och sedermera arresterats samt avrättats p g a sin vägran att samarbeta.

Den tredje svagheten i Gordijevskijs utsaga, dvs alla vittnesmål enligt vilka Wallenberg var i livet långt senare än 1947, är något svårare att bemöta. Jag vill dock för resonemangets skull anförda några synpunkter som kan vara värda att hålla i minnet.

- Verkligt bindande bevisning för att Wallenberg befann sig i sovjetisk fångenskap föreligger blott för tiden fram till våren 1947. Senare utsagor är av indiciekaraktär och har aldrig kunnat verifieras på ett ovedersägligt sätt.
- Våren 1947 upphörde de tillförligliga spåren efter Wallenberg i samband med att han enligt medfångar bortfördes från Lefortovskajafängelset i Moskva. Något senare blev medfångarna utsatta för ingående förhör om vilka kontakter de haft med Wallenberg, vad han hade sagt till dem och vad de erfarit om honom.
- Sovjetregeringen torde inte ha haft någon anledning att dölja tidpunkten för Wallenbergs fränfälle, blott omständigheterna.
- Vladimirspåret, enligt vilket Wallenberg var vid liv vid början och mitten av 50-talet, uppfattades för svensk del som ägnade närmast oavvisligt bevisvärde. Redan makarna Villius bok (Fallet Raoul Wallenberg, 1966), ifrågasatte sanningshalten av Vladimirvittnena med anledning av att det huvudsakligen rörde sig om utsagor, baserade på hörsägen härstammande från fångar som aldrig haft fysisk kontakt med Wallenberg. Ambassadör Nyström har i sin nyligen framlagda utredning om Wallenbergärendet påpekat att vittnesmaterialet enligt departementets uppfattning var "sprött". Envoyén Lundberg framhöll att "slutsatsen blir sålunda att vi bör uppträda, som om vi hade hundra procentig bevisning, vilket möjligen en svensk domstol skulle säga att vi har". - Uttalandet andas inte övertygelse om vittnesmålens hållbarhet. De justitieråd som granskade Vladimirspåret ville heller inte sträcka sig längre än till att det var "sannolikt" att Wallenberg befunnit sig i Vladimirfängelset.
- Nanna Swartz vittnesmål från 1961 är i många avseenden bestickande, men har å andra sidan utsatts för tilltagande tvivelsmål av personer som vid den aktuella tiden stod händelseutvecklingen nära. Ambassadör Nyström har pekat på hur hon ändrade sina vittnesmål från tid till annan på betydelsefulla punkter på ett sätt som

i efterhand är ägnat att ifrågasätta den absoluta trovärdighet som på sin tid tycks ha tillmätts hennes vittnesmål.

- Sovjetmedborgaren Jan Kaplan uppgav 1977 till släktingar i Israel att han skulle ha stött på en Wallenberg i ett fängelsesjukhus i Moskva. Återigen ett till vissa yttre tecken bestickande vittnesmål, men utan möjlighet till verifiering, eftersom vittnet är onåbart i Sovjetunionen.

Sammanfattning

Jag instämmer med Leifland och Nilsson att Gordijevskijs uppgifter är av andrahandskaraktär som vi inte kan åberopa gentemot den sovjetiska regeringen. För att få den att fränfalla sin officiella version torde vi behöva betydligt handfastare bevis.

Å andra sidan är jag personligen avsevärt mera benägen att tillmäta Gordijevskijs vittnesmål trovärdighet. Här har vi för första gången en representant för det sovjetiska underrättelseväsendet som med alla tecken på tillförlitlighet framträder med ett vittnesmål. Den viktiga uppgiften om anledningen till NKVD:s arrest och påstådda likvidering av Wallenberg tycks inte stämma. Denna diskrepans är svår att förklara, men i övrigt bär Gordijevskijs vittnesmål sannolikhetens prägel. Den är, anser jag, värd att tas på allvar.

Fortsatt agerande

Den första fråga som inställer sig är om det finns några luckor i Gordijevskijs framställning som vi skulle vilja fylla ut genom kompletterande frågor. Jag kan inte komma på några specifika sådana, men skulle kunna tänka mig att det, med tanke på vikten av Gordijevskijs vittnesmål, vore

värt att med honom ännu en gång gå igenom hans utsaga. Detta skulle kanske inte ge så mycket mera i sak; men det skulle bidra till att fylla departementets krav på skrupulös noggrannhet. - Britterna har meddelat att Gordijevskij skulle stå till förfogande för fortsatta samtal.

Den andra frågan är huruvida släkten och Raoul Wallenberg-föreningar bör underrättas om Gordijevskijs vittnesmål. Det tycks ha varit tidigare praxis att åtminstone de närmaste i familjen (halvsystern Nina Lagergren och halvbrodern Guy von Dardel) har informerats om viktigare spaningsresultat. En komplicerande faktor i förevarande sammanhang är emellertid Gordijevskij/inte vill att vi lämnar ut namnet på uppgiftslämnaren. Ett ställningstagande bör anstå tills vi har haft förnyad kontakt med britterna.

Britterna har framfört det märkliga förslaget att vi borde gå ut offentligt och, åberopande en "absolut tillförlitlig källa", tillkännage att Wallenberg avrättades 1947. Som ovan antytts bottnar deras propå i att utrikesminister Howe inte längre sanningsenligt kan besvara frågan i parlamentet om Wallenbergsfrågans läge, och att de därför önskar befria sig från den genom ett uttalande av den svenska regeringen. Det är av uppenbara skäl uteslutet att vi skulle agera på så lösa boliner. Icke desto mindre är det angeläget att vi snarast underrättar britterna om vilka slutsatser vi har kommit till, i första hand förslagsvis att Gordijevskijs utsaga inte är av den arten att den kan åberopas gentemot sovjetregeringen samt att vi inte kan sprida så anmärkningsvärda uppgifter från en källa som önskar förbli anonym.

*1 för. utskick
med utskick
CTH 66-66
(oh: up-66) -
} anslut?*

I ett vidare perspektiv skulle det naturligtvis vara önskvärt att på något vis söka få Gordijevskijs utsaga konfronterad med eller - i bästa fall - bekräftad av ett av honom oberoende vittne. Enligt mitt förmenande kan detta blott ske genom en mer systematisk uppföljning hos källor av Gordijevskijs dignitet.

Vore det inte motiverat att söka föranleda ett svep hos vissa länders underrättelsetjänst av innebörd att de approcherar de avhoppade KGB-tjänstemän som skulle kunna tänkas ha kännedom om Wallenbergs öde för att kartlägga vad de vet?

Sven Julin

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

1986-06-05

Minister L-Å Nilsson

MOSKVA

PERSONLIGT OCH HEMLIGT

Gordijevskijs vittnesmål om Raoul Wallenberg
(1 bil.)

Broder,

./.

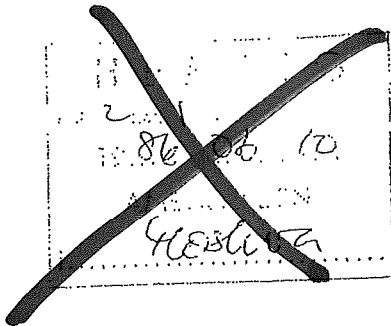
Som framgår av bifogade uppteckning fick jag för någon tid sedan tillfälle att tillsammans med Nils Daag samtala med Gordijevskij. Pierre Schori önskar att Du som ett nästa steg kommenterar vittnesmålet och lämnar Dina synpunkter och förslag på det fortsatta förfarandet.

Sven Julin

SVÆRIGES AMBASSAD

MOSKVA

1986-06-10

Kanslirådet Julin

UTRIKESDEPARTEMENTET

PERSONLIGT OCH HEMLIGT

Gordijevskijs vittnesmål om Raoul Wallenberg
Hbr Julin-Nilsson 1986-06-05

Broder,

Låt mig inledningsvis, såsom svar på Din uppmaning till mig i ovan citerade handbrev att kommentera Gordijevskijs vittnesmål, först göra den allmänna reflektionen att det självfallet är tillfredsställande att Du och Nils Daag till slut bereddes tillfälle att personligen sammanträffa med G. Därmed följdes den gamla principen i Wallenberg-ärendet att ingen sten får lämnas ovänd.

Vad G. avgivit är dock som bäst ett andrahandsvittnesmål. En tanke, som slog mig vid läsningen av Din uppteckning, är att det inte helt kan uteslutas att G:s sagesman inom KGB i huvudsak byggt sin berättelse på den sovjetiska regeringens svar till Stockholm 1957 i Wallenberg-ärendet. Samtalet mellan G. och "källan" uppges ha ägt rum 1980-81, alltså tjugotre-tjugofyra år efter det att den sovjetiska regeringen lämnade det svar man alltjämt håller fast vid. Under denna avsevärda tid kan det officiella svaret, i den muntliga traditionen inom KGB, mycket väl ha garnerats med detaljer såsom det rekryteringsförsök

le

2.

NKVD, enligt G:s sagesman, skulle ha gjort beträffande Wallenberg. Tidpunkten för Wallenbergs död blir ju i vilket fall ungefärligen överensstämmande med vad som anges i 1957 års svar.

Värt att lägga märke till i sammanhanget är för övrigt att G:s sagesman enligt vittnesmålet (i Din uppteckning nederst på sid 3 och överst på sid 4) själv hänvisade till vad han erfarit från KGB-kollegor omkring 1960. Ungefärligen samma version av Wallenbergs öde hörde G. personligen på 1970-talet från andra KGB-män (sid 4 första stycket).

Det anförda kan, tycks det åtminstone mig, tydas som att vad G. nu återgivit för Dig i huvudsak är en muntlig tradition inom KGB, samt att denna i sin tur utgör en utstofferad version av 1957 års officiella svar. Därmed blir också slutsatsen att G:s vittnesmål knappast fört oss närmare gåtans lösning.

En av de stora frågorna i Wallenberg-ärendet är och förblir varför den sovjetiska regeringen 1957 valde att ta det för den enastående steget att erkänna att Sovjetunionen ljugit sedan 1945, men ändå inte förmådde att lämna ett för Sverige trovärdigt svar om Wallenbergs öde. Som Du själv skriver (på sid 9) är det naturligtvis så att om Wallenberg avrättades 1947, så hade den sovjetiska regeringen i efterhand ingen anledning att dölja tidpunkten, men väl omständigheterna. G:s vittnesmål tycks dock bygga på utsagor i alltför många bakomliggande led för att det skall vara meningsfullt med ytterligare spekulationer (med vittnesmålet som grund) om motiven för 1957 års svar.

Det förefaller vidare inte heller rimligt - som britterna tydligen föreställt sig - att utåt i Wallenberg-ärendet åberopa G. såsom "en absolut tillförlitlig källa". Hans uppgifter lär aldrig kunna verifieras. Vid en kritisk granskning tycks mig, sammanfattningsvis, G:s vittnesmål vara svagare än exempelvis Vladimir-spåret från 1950-talet.

G:s vittnesmål ger oss i sig knappast heller någon vägledning om hur statsministerns samtal i april 1986 med Ryzjkov om Wallenberg bör fullföljas. Intressant är dock vad G. säger (på sid 5 i uppteckningen) att Gorbatsjov och Ryzjkov vid statsministerns besök torde ha haft till sitt förfogande dels en redogörelse för det egentliga sakförhållandet, dels ett samtalspapper med den officiella sovjetiska ståndpunkten. Personligen tror jag - på den punkten kan vi nog bara just tro - att endast starka politiska skäl kan förmå den nuvarande sovjetiska ledningen att frångå 1957 års svar. Snarare än att enbart presentera fakta om att Wallenberg varit i livet efter 1947, gäller det för oss att bevisa varför det ligger i Sovjetunionens intresse att nu redogöra för Wallenbergs verkliga öde. Men, härmed har mina funderingar kanske slirat en bit bortom vad Du avser, då Du skriver att kabinettssekreteraren önskar att jag lämnar "synpunkter och förslag på det fortsatta förfarandet"?

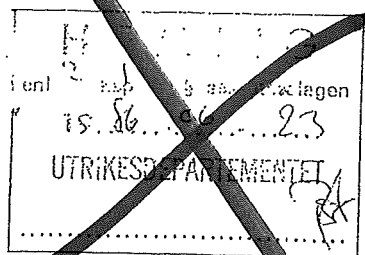
Lars-Ake Nilsson

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

1986-06-19

Avd Grupp Mål

Ambassadören Leifland

LONDON

PERSONLIGT OCH HEMLIGT

Gordijevskijs vittnesmål om Raoul Wallenberg
(2 bil.)

Broder,

./1

./2

Enligt överenskommelse översänder jag dels min uppteckning från samtalet med Gordijevskij dels Lars-Åke Nilssons kommentarer till densamma.

Det skulle givetvis vara värdefullt att få del av Dina synpunkter såväl på Gordijevskijs utsaga som den fortsatta hanteringen av den.

Sven Julin

bf

Postadress
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Gatuadress
Gustav Adolfs torg 1
111 21 AVSÖNDRA

Telefon
08 706 60 00

Telegram
Cabinet

Telex
10590
Postgiro
158 1009

☒ av kurt

☐ uti kurt

☐ luftpost

☐ vanlig post

Leif Leifland

Lund 19/7 -86

Persulift och förhöjst.

Peder,

Av skäl, som jag nämnde för Dig
 då vi träffades i Stockholm, har jag
 svårt att för att Gerdjeorss vittnes-
 mät om R. K. för oss närmare gåtans
 förning. Det innebär inte att G. med-
 vetet sprider desinformation; han kan
 mycket väl vara i god tro, något som
 tydligen både Du och Kirs Daag är över-
 tygade om. Men det är, tycker jag, all-
 för mycket andehandinformation och
 alltför mycket som inte stämmer med
 tidigare trovärdiga uppgifter. Och jag
 anser fortfarande att det är ~~ett~~ olustigt
 att vittnen vill använda sig av oss
 för att, som Du säger, "avbrida sig" G: S

vittnesmål

Jag intygar i d. - Å. Måttens
sträckt att vi inte rimligen kan uttala
åberopa G. som "en absolut tillförlitlig
källa". Men innan jag är beredd att
s. a. s. lägga G. ad acta, vill jag kanske
fästa uppmärksamheten på saken.

Din tillgivne
Leif Luf

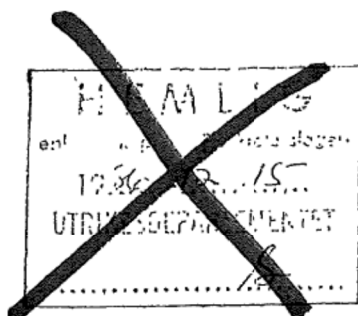
Kansliet S. Julius,
Stockholm

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Handläggare; Kr Sven Julin

PROMEMORIA
1986-12-15

ex f kdm t

Utrmin
Kabsekr
Polch
Ch Pol I
Julin

HEMLIG

Gordijevskij om Raoul Wallenberg

Den 22 maj 1986 sammanträffade jag, tillsammans med ambassadrådet Nils Daag, med den avhoppade KGB-tjänstemannen Oleg Gordijevskij i London. Han gav därvid sin version av hur han 1981 eller 1982 från en äldre, erfaren KGB-kollega erfarit att Raoul Wallenberg skjutits sedan NKVD misslyckats med att rekrytera honom som spion.

Den 8 december 1986 fick ministern vid ambassaden i Moskva, Lars-Åke Nilsson och undertecknad tillfälle att med G ånyo gå igenom hans vittnesmål och ställa kompletterande frågor.

Samtalet var förlagt till en lika sobert elegant miljö, som det första: en svit i/

Det blev drygt två timmars konversation över kaffe och kakor.

66
G var liksom vid det första tillfället lugn, avspänd och samlad. Anspråkslöst välklädd med vardagligt utseende, något reserverad utan att vara tillknäppt, resonerande och eftersinnande. Hans engelska är god utan att vara speciellt nyansrik; enstaka gånger fick han be om hjälp med engelska uttryck. Han mulnade till när han fick intrycket att vi önskade utröna hans sagesmans identitet, men var i övrigt alltigenom samarbetsvillig. När samtalet kom in på samtidshistoriska aspekter av Raoul Wallenberg-fallet blev han påtagligt engagerad.

positive
Vad som särskilt förtjänar att framhållas är, att G även vid detta tillfälle uppenbarligen var noga med att söka skilja mellan för honom kända fakta och antaganden eller spekulationer. Han gav aldrig intrycket att söka konstruera svar för att vara tillmötesgående.

G:s sagesman

G bekräftade att hans sagesman vid tiden för upp-
giftslämnandet var överste i KGB:s "Third
Directorate of the First Chief Directorate"
(informationshämtning utomlands; till "Third
Directorate" hörde, utom de nordiska länderna, bl.a.
Storbritannien, Irland, Australien och Nya Zeeland).
Han hade tjänstgjort i en skandinavisk huvudstad
"åtminstone en gång", men G ville inte avslöja
vilken.

Förmodligen hade G varit sagesmannens protegé. G talade även vid detta tillfälle i så påtagligt beundrande ordalag om honom att de tydde på ett mentorförhållande. Vidare uppgav G att sagesmannen hade råkat illa ut ("had been seriously affected") till följd av G:s avhopp. Han hade klarat sig denna gång, men det fanns "byråkratiska element" inom KGB som gärna skulle vilja komma åt sagesmannen eftersom han på sina håll var illa tåld pga sin bildning och intellektuella briljans. Möjligen skulle hans namn kunna yppas sedan han om några år gått i pension eftersom det då skulle bli svårt att åtala honom för felsteg i tjänsten.

Sagesmannen var från början diplomat vid MID:s skandinaviska avdelning eller någon MID-avdelning med anknytning till Skandinavien. Han var väl förtrogen såväl med de skandinaviska som de centraleuropeiska länderna. Historiker. Ungefär 1960-61 hade han rekryterats över till KGB, vilket var ovanligt även på den tiden. Personalbyten mellan de två myndigheterna förekom över huvud taget knappast; däremot tjänstgjorde naturligtvis KGB-tjänstemän vid MID, hemma och utomlands, under diplomatisk täckmantel. Före placering i ett skandinaviskt land tjänstgjorde KGB-männen vanligen två veckor till sex månader på MID:s skandinaviska avdelning i studiesyfte. Dessutom hade KGB två permanenta tjänster till förfogande vid avdelningen. Detta innebar att för det mesta tjänstgjorde två till fyra KGB-tjänstemän vid MID:s skandinaviska avdelning. G hade f.ö. varit knuten till KGB:s skandinaviska avdelning från början av 1970-talet fram till avhoppet sommaren 1985.

Sagesmannen hade sannolikt fått kännedom om Wallenbergs öde som relativt nybliven tjänsteman inom KGB. Detta borde enligt G:s uppfattning ha inträffat omkring 1960-61, möjligen redan under den korta MID-perioden. På den tiden ägnades mycket arbete åt granskning av arkivmaterial i syfte att rehabilitera offer från Stalinperioden. Det var därför vid denna tid lätt att komma till tals med personer som haft tillgång till KGB:s arkivmaterial. Det var t o m möjligt att sagesmannen hade deltagit i ifrågavarande granskningsarbete.

Samtalet om Wallenberg hade ägt rum 1980 eller 1981 på sagesmannens tjänsterum i Moskva. Det var en av deras många enskilda pratstunder om andra världskriget och den sovjetiska säkerhetstjänstens historia - två ämnen som djupt intresserade sagesmannen. Det var en "liberal och mänsklig" syn på dessa som förenade sagesmannen och G. När samtalet hade kommit in på NKVD:s missdåd under andra världskriget och på Skandinavien hade sagesmannen berättat vad han visste om Raoul Wallenbergs öde.

NKVD:s rekryteringsförsök

Enligt G rådde inget som helst tvivel om att sagesmannen uppgivit att NKVD sökt rekrytera Wallenberg som spion. Denna uppgift hade han lämnat på ett bestämt sätt som inte lämnade utrymme för andra tolkningar. Detta var naturligtvis ingen garanti för att påståendet var riktigt, underströk G, "men jag såg ingen anledning att misstro honom". Hans uppgifter om andra sakförhållanden hade varit genomgående riktiga.

Upplyst om att Wallenberg-arkivet inte innehåller någon bestyrkt uppgift om värvningsförsök, men däremot om spionerianklagelser, uppgav G att han personligen inte hade förvånats över sagesmannens uppgift med tanke på hur KNVD opererade under 1940-talet i de av Sovjet ockuperade länderna. Urskillningslösa rekryteringskampanjer ägde rum; representanter för utländska intressen eller nationella minoriteter var därvid prioritetsobjekt.

Nilsson upplyste att vice utrikesminister Dekanosov i skrivelse till minister Söderblom redan den 16 januari 1945 d.v.s. en dag före försvinnandet, hade meddelat att Wallenberg ställts under sovjetiskt beskydd. Kunde man tänka sig att detta tydde på ett i förväg fattat beslut i Moskva att söka rekrytera Wallenberg? G ville inte utesluta denna möjlighet. Spekulationsvis erinrade han sig att Stalin vid slutet av 1944 hade oroat sig över en eventuell amerikansk-tysk separatfred och att NKVD med denna bakgrund hade önskat komma åt Wallenberg som uppgiftslämnare om "American-Jewish angles". En annan aspekt var att Dekanosov hade klarat sig helskinnad genom utrensningarna på 1930-talet; detta tydde på att han stod på god fot med säkerhetstjänsten.

Nilsson ställde den spekulativa frågan om det möjligen kunde ha varit så, att med rekryteringsförsök avsågs ett tillfälle att få utfråga Wallenberg om att de upplysningar han förmodades sitta inne med. Den tidiga notifieringen av den svenska regeringen skulle, enligt

, ha invaggat svenskarna i trygghet beträffande Wallenberg och gett NKVD tid att bearbeta och förhöra denne. G uttalade

övertygelsen att NKVD hade börjat med att anklaga Wallenberg för spioneri i syfte att skrämma upp honom och få honom därmed samarbetsvillig. Enligt G:s förmodande kunde det ha varit så, att Wallenberg hade varit så oroad över anklagelserna om spioneri att han förträngt eller ej uppfattat värvningsförsöket. G var likväl obenägen att tro annat än att detta var menat som en operation avsedd att för framtida bruk förse NKVD med en agent för informationsinhämtning.

Samtalet kom också in på Madame Kollontays roll. Hon hade ju varit god vän med familjen och hade, som Nilsson påpekade för G, t o m förordat en onkel till Raoul Wallenberg som svensk envoyé i Moskva. Denna vinkel fångade G:s uppmärksamhet. Han uppgav spontant att Madame Kollontay i själva verket hade varit hårdbevakad av NKVD-agenterna vid den sovjetiska beskickningen i Stockholm. Alla hennes tjänsteåtgärder och sammanträffanden rapporterades nogsam't till Moskva där NKVD hade en omfattande dossier om henne. Enligt G var det inte uteslutet att NKVD:s "paranoida" intresse för hennes kontakter kanske kunde ha spelat en roll i ett eventuellt beslut i Moskva att låta arrestera och söka dra nytta av Wallenberg.

Avrättningen

På fråga hur utförlig sagesmannen hade varit om Wallenbergs död uppgav G att denne hade varit kortfattad: "De försökte rekrytera honom, de misslyckades, och de sköt honom 1946". Beträffande tidpunkten ansåg G att det kunnat ha rört sig om ett minnesfel.

Hörsägen

G tillbakavisade kategoriskt Nilssons teori att sagesmannen kanske blott hade återgivit en inom säkerhetstjänsten traderad uppfattning, byggd på den officiella versionen om Wallenbergs öde och utstofferad med hörsägen. Sagesmannen var en KGB-veteran med uppövad förmåga att skilja sanningar och fakta från rykten. Det var vidare uteslutet att han skulle ha sökt vilseleda G. - Som ett exempel på det djupa förtroende som rådde mellan dem anförde G att han under utlandstjänstgöring vid ett besök i Moskva som gåva till sagesmannen hade haft med sig tre ryska böcker publicerade i väst; två av relativt oskyldig karaktär och en klart antisovjetisk. Sagesmannen hade med sin fenomenala lästeknik plöjt dem under kvällen och natten och hade bekymrat frågat G påföljande dag vad han borde göra med den tredje boken. "Bränn den i trädgården" blev G:s råd. Detta, som sagt, som en illustration till graden av förtrolighet mellan G och sagesmannen.

Andra källor

På fråga om han kände andra avhoppade KGB-tjänstemän e dyl i väst som skulle kunna styrka hans uppgifter uppgav G Jurtjenko och, möjligen, Sjevtjenko. Jurtjenko hade dock tillhört "Third Chief Directorate" dvs kontraspionaget (SMERSJ) och hade vid den tid det begav sig tjänstgjort i flottan. Han nämnde också Gunderev i USA. Sedan han upplysts om att de två förstnämnda hade tillfrågats och visat sig intet veta om Wallenberg, sade han att i så fall gjorde Gunderev det förmodligen inte heller.

12 14/11/12

V / / bekräftade G:s uppfattning på denna punkt och uttalade tvivel om att det skulle finnas någon annan avhoppare med relevanta upplysningar.

Hantering av vittnesmålet

att vi på svensk sida omöjligt kunde offentliggöra G:s uppgifter utan att kunna citera hans namn. Men även om så vore möjligt, sade jag vidare, skulle vi knappast kunna åberopa dem gentemot Sovjet; uppgifter från en avhoppare skulle utan vidare tillbakavisas och samtidigt belasta våra bilaterala relationer. Familjen hade hållits utanför eftersom dess tystnad gentemot pressen inte kunde garanteras.

uttalade förståelse härför och uppgav att frågan kommit i delvis annorlunda läge efter den senaste utvecklingen med den pensionerade MI5-tjänstemannen i Australien. Om det blev bekant att G lämnat uppgifter om Wallenberg skulle lätt krav komma att resas om en redovisning av G:s utsagor i andra avseenden (tex om den spionerimisstänkte förre MI5-chefen Hollis). Härtill kom att G:s identitet som uppgiftslämnare måste skyddas åtminstone tills rättegången in absentiam inletts mot honom i Sovjet. Förhoppningar om familjeåterförening fanns och skulle kunna omintetgöras genom olämplig publicitet. En annan sak var att utrikesminister Howe fick väga orden oerhört noga vid fråga i parlamentet om något nytt hade hänt i Wallenbergärendet.

Vi kom sålunda överens om att vi på båda sidor tills vidare borde låta saken bero och under inga förhållanden göra något utan föregående konsultation med den andra parten.

[ ] lovade att man på brittisk sida (vilket torde inkludera G) stod till förfogande för ytterligare samtal vid behov. [ ]

Preliminär kommentar

De uppgifter som G denna gång lämnade stämmer väl med hans första vittnesmål. I den mån han frångick sin ursprungliga utsaga skedde det resonemangsvis och på grundval antingen av nytillförda upplysningar eller som ett resonerande svar på en framkastad hypotes. Ett exempel i detta hänseende är att han i våras uttalade övertygelsen att det var den lokala NKVD-chefen i Ungern som på eget initiativ sökte värva Wallénberg. Vid detta tillfälle vidgick han, sedan han fått klart för sig vidden av Raoul Wallenbergs verksamhet i Budapest och betydelsen av hans familjeanknytning, att arresteringen och rekryteringsförsöket kunde ha dirigerats från Moskva. Några påtagliga motsägelser mellan hans två utsagor finns emellertid inte. Mindre sådana snarast stärker den trovärdighet som G:s person har förmedlat.

Det senaste samtalet har också bekräftat den stora trovärdighet som G personligen tillmäter sin sagesman.

G:s vittnesmål lider av tre svagheter.

- För det första rör det sig om andrahandsuppgifter som vi inte torde kunna åberopa

gentemot Sovjetregeringen. - Här måste f ö också hänsyn till skydd av G:s sagesmans identitet komma in. - Givetvis förringar inte denna omständighet G:s allmänna trovärdighet.

- För det andra existerar ringa bevis för eller ens indicier på att NKVD skulle ha sökt att rekrytera Wallenberg som agent. Under det senaste samtalet framkom en teori till förklaring som möjligen skulle innehålla vissa drag av sannolikhet.

- För det tredje motsägs G:s utsaga av de olika vittnesuppgifter enligt vilka Wallenberg skulle ha varit vid liv långt efter 1947. Bindande bevis för att han skulle ha levt senare existerar dock inte. För en fullständigare diskussion härom hänvisar jag till min PM 1986-09-05.

Det senaste samtalet har för min personliga del styrkt mig i uppfattningen att G:s vittnesmål med stor sannolikhet har besvarat gåtan om Wallenbergs öde. Några möjligheter att komma sanningen närmare torde vi, utan sagolik tur, inte ha inom överskådlig framtid.

Sj
Sven Julin

Arkivexemplar

Politiska avdelningen

1986-12-23

Ämne	Avd	Grupp	Mål

Ministern Lars-Åke Nilsson

MOSKVA

PERSONLIGT OCH HEMLIGT

G:s vittnesmål

(1 bil.)

Broder,

./.

Med ett hjärtligt tack för senast översänder jag
uppteckningen av samtalet med G, till vilken
jag har fogat mina preliminära kommentarer.

I enlighet med vad vi diskuterade är Dina syn-
punkter välkomna.

Sven Julin

Ifylles av postexp

☒ Avsändt med	☐ utl kurlr	☐ luftpost	☐ vanlig post
☒ av kurlr			

Avsändn datum

Sign

86-12-30

R

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

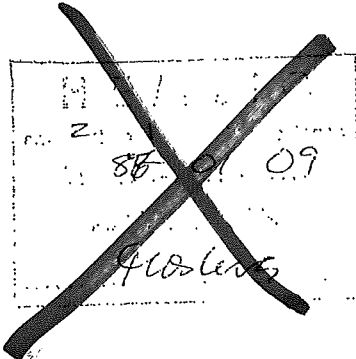
1987-01-09

a f kdm t:
kab sekr
polchefen
ch pol I
Julin

Exp 870416

Kanslirådet Julin

UTRIKESDEPARTEMENTET

PERSONLIGT OCH FÖRTROLIGT

G:s vittnesmål

Hbr Julin-Nilsson 86-12-25

Broder,

Med ovan citerade handbrev har Du översänt uppteckningen från vårt gemensamma samtal i Wallenberg-ärendet 8 december 1986 i London med Oleg Gordijevskij. Du har också - i enlighet med vår överenskommelse - bett mig inkomma med eventuella kommentarer.

Jag kan fatta mig mycket kort. På uppteckningen som sådan har jag inga som helst synpunkter. Den överensstämmer helt med min minnesbild.

Jag delar även Din positiva bedömning av G:s allmänna trovärdighet. Han gav förvisso ett mycket gott intryck med sina lågmälda och övertygande resonemang.

Jag vill även instämma i Ditt påpekande av de tre svagheter G:s vittnesmål lider av, alltså att det rör sig om ett andrahandsvittne mål som vi inte kan åberopa, att andra bevis eller indicier saknas på att NKVD sökt rekrytera Wallenberg som agent samt - för det tredje - att G:s utsaga motsägs av vittnesuppgifter om att Wallenberg varit vid liv långt efter 1947. Det är svårt att komma från in-

le.

2.

trycket att vi genom G:s utsaga närmast oss en punkt, där det kan bli fråga om en trovärdighetsvägning mellan å den ena sidan det aktuella andrahandsvittnesmålet samt å den andra sidan alla de andrahandsvittnen (och väl främst då i Vladimir-spåret) som hävdar att W. varit vid liv senare än 1947. Med tanke på att vi via G. knappast kan komma längre än vad vi redan gjort, undrar jag om vi inte så långt möjligt på nuvarande stadium bör undvika den nämnda vägningen. Det kan ju, trots allt, inte helt uteslutas att G:s sagesman inom KGB främst traderade en muntlig tradition som går tillbaka till 1957 års sovjetiska svar. Isåfall skulle G:s vittnesmål vara i det närmaste värdelöst. Jag ställer mig med andra ord något tveksam till Din deciderade formulering längst ned på sidan 10 i uppteckningen att "G:s vittnesmål med stor sannolikhet har besvarat gåtan om Wallenbergs öde".

vvv!!

Nu anser jag emellertid personligen, liksom Du, att G. presenterat ett intressant indicium på att W. verkligen kan ha avlidit så tidigt som 1947. Detta indicium bör dock, enligt min mening, inte i sig ge anledning till en förändrad svensk taktik för det fortsatta bedrivandet av Wallenberg-ärendet. En helt annan sak är självfallet att denna taktisk-politiska bedömning kan - och möjligen bör - påverkas av faktorer som inte är relaterade till G:s vittnesmål.

*Med till för Xandra i Sverige
att se på nyheten!*

Lars-Ake Nilsson

Ann. L 12

Ärende

Wallenberg

Datum

1989-12-14

Avd

13

Grupp

2

Mbl

E 66

Adress

Ambassaden
LONDON

(POL)

Text

För ambassadören från Hallqvist, Pol I.

Re Wallenberg.

Primo: I en kommentar till min PM 3 november, vilken delgivit ambassaden, skriver Sven Julin att han bl a vill plädera för att "ryssarna konfronteras med G:s vittnesmål, förutsatt att han vill ge sitt medgivande till det. Det förefaller föga troligt, men kanske han vid en förnyad kontakt och efter så relativt lång tid skulle kunna tänkas ge närmare indikationer om identiteten av hans källa?"

V Kan ni undersöka

Secundo: Lars-Ake Nilsson skriver bl a i sin kommentar: "Swingel-utväxlingspropån Wallenberg-Wennerström på 1960-talet berättade Nina Lagergren om för Leif Leifland och mig någon gång kring årsskiftet 1979-80. Jag vill minnas, att vi i sammanhanget hade ett långt samtal med Sven Backlund, och ånyo sammanförde honom med Nina Lagergren. I vilket fall hade Backlund fungerat som mellanhand på 60-talet, och jag tror att även advokaten Vogel spelade en roll. Kort sagt, Backlund kan berätta vad som egentligen förekom. Vill minnas att ingen ting finns på dossier, kanske dock något papper i gula skåpet.

Har Du något att komplettera Lars-Åkes information med? Tror inte det är någon idé att ringa Backlund som lär skall ha drabbats av två hjärnblödningar i år.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändt den

89.12.14

Klockan

22.15

Sign

dy

Adress

Wallenberg

Datum

1990-03-21

Avdel

Grupp

Mål

P

2

Eu I

Adress

Ambassaden

LONDON

Text

Daag från Hallqvist. Vårt telefonsamtal igår
tisdag återopas.

1990 -03- 21

Nogav. Källa G står alltså till vårt förfogande. Jag föreslår
att vi diskuterar saken när Du är här i nästa vecka och att
Du efter återkomsten till London träffar G.

Cabinet

Utgår
(revision)

Ärendet

Wallenberg

Datum

90-03-22

Änd

Grupp

Mål

Adress

LONDON

Text

som hoppat av sedan 1986 och som kan tänkas vara av intresse för oss?

Quinto: Vi har hittills hållit familjen W och RW-Föreningen utanför G:s vittnesmål, detta enligt G:s önskemål. Kan vi nu informera dem? Om G i sin kommande bok skriver något om Wallenberg kan det ju göra ett egendomligt intryck om vi först efter publiceringen måste uppge - eller medge - för de anhöriga att vi haft kontakt med G.

Sexto: Har G ytterligare något att lägga till det han hade att berätta 1986 är vi självfallet intresserade. Utgår ifrån att hans ursprungliga tes gäller, nämligen att RW "skulle ha utsatts för ett misslyckat rekryteringsförsök av KGB och sedermera avrättat/p g a sin vägran att samarbeta". (PM Juli 1986-09-05).

Cabinet

Ex t Kabinettssekreteraren

Polchefen

Bitr polchefen

Hallqvist

Ifylles av telegrafexpeditionen

Avskut den

Flockan

Sign

Sveriges Ambassad
LONDON

A: nr
PROMEMORIA

1990-03-24

NR. 80: A ✓

Ex till:

Kabs
Polch
Bitr polch
Wöhler, Pol 1
Hallqvist, Pol 1

Amb London
Amb Moskva

exp. 900410-6

H E M L I G

90 03 28
P 2 Eu

ae
M

Samtal om Wallenberg

Enligt instruktion hade jag den 23 mars ett samtal med källa G (Oleg Gordievskij) och ställde därvid de frågor som delgivits oss. En brittisk företrädare var också närvarande. Mötet hade arrangerats under viss tidspress, eftersom G därefter skulle vara oanträffbar under en månad.

Inledningsvis kommenterade den brittiske företrädaren och G det utfall som den sovjetiska ambassaden dagen innan gjort mot honom. Detta angrepp, som man såg som en återgång till det kalla krigets retorik, hade medfört att G beslutat uppskjuta publiceringen av en tidsningsartikel om Wallenberg i vilken han skulle redovisa de uppfattningar som han tidigare delgivit oss. Han hade här att gå en balansgång. Å ena sidan ville han inte framstå som avskräckt av ambassadens angrepp, å den andra ville han undvika intrycket att han deltog i en organiserad nedsvärtningskampanj mot Sovjetunionen. Detta var inte fallet. Tyvärr skulle "timingen" i denna typ av frågor aldrig bli den rätta.

Den ovannämnda artikeln var enligt G:s uppfattning "låg-mäld" och "osensationell" i tonen. På min fråga om vi kunde få del av den på förhand för vårt interna bruk,

svarade G att han skulle ta upp detta med sin förläggare. G räknade nu med att artikeln skulle publiceras sista veckan i april. "Inte före påsk", tillfogade den brittiske företrädaren.

På de frågor vi erhållit med miso svarade G följande.

1. Tanken på att konfrontera ryssarna med hans vittnesmål gjorde honom "not very happy", inte minst mot bakgrund av den sovjetiska ambassadens hårda angrepp. En sådan konfrontation skulle leda till extrem irritation både inom KGB och MID, eftersom man där var bunden vid sina lögner. Den brittiske företrädaren instämde i G:s bedömning. Artikeln var mer återhållsam än hans vittnesmål till oss.

2. På frågan om han ville avslöja namnet på sin källa ställde G först en motfråga om vilket syfte detta skulle tjäna. Sedan jag utvecklat hur värdefullt det kunde vara för oss att komma i direktkontakt med vittnet, tycktes G ändra uppfattning och sade att "idén inte var så dum". Han skulle överväga den. I så fall finge man också diskutera hur man skulle kunna kontakta personen. Han nämnde i sammanhanget att denne pensionerats helt nyligen och fortfarande säkert var mycket nervös att tala om sitt förflutna.

3. Beträffande ytterligare fyra KGB-män som kunde ha upplysningar om Wallenberg nämnde G Dzhirkvelov och paret Petrov. Dzhirkvelov var bosatt i Storbritannien och kunde kontaktas via briter. Beträffande Petrovs, som var bosatta i Australien, visste inte G om bägge levde. Han tillfogade att såvitt han förstod, hade bägge "avbriefats" av svenskarna.

4. G:s bok kommer att publiceras i höst. I denna återfinns ett avsnitt om Wallenberg som i stort innehåller samma information som den ovannämnda artikeln. G anger

Påminner om att
G:s bok kommer att
publiceras i höst.

inte sin källa. På frågan om vi kunde informera familjen om våra kontakter reagerade G positivt, men detta borde ske först en eller två dagar innan artikeln publicerades i april.

5. På frågan om han hade något att tillägga genmälde G att han inte ville spekulera ytterligare. Tesen om det misslyckade rekryteringsförsöket låg fast. Det viktiga var vad hans vän hade sagt och att denne sagt det med sådan auktoritet. Vänner hade talat om Wallenberg med en tillförsikt som indikerade att han visste vad han talade om. Slutligen föreslog G att vi skulle fråga både Petrovs och Dzhirkvelov, om de hade några tips på f d KGB-företrädare som kunde känna till Wallenberg.)

Vi kom överens om att ta kontakt om de utestående frågorna någon gång efter min återkomst till London vecka 14.

Nils Daag

Avsändningsort Pol I, kr Hallqvist/EL

Ärendet

Wallenberg

Datum

1990-08-29

Avd

P

Grupp

2

Mål

811

Adress

Ambassaden
LONDON

B R Å D S K A N D E

Text

Ängeby från Hallqvist. PM Daag 90-03-24 ang
Raoul Wallenberg.

Primo: Vi har nu erfarit att Gordievskys bok kommer att publiceras i Storbritannien och USA den 19 oktober. Dessförinnan kommer en artikelserie i Times med utdrag ur boken 13-18 okt. Redan i mitten av september kan dock viss publicitet komma ut i USA om vad G har att säga om Wallenberg.

Britterna har föreslagit en Sprachregelung för sig själva och en för oss. Vi har inga synpunkter på vad de själva tänker säga. När det gäller vår egen Sprachregelung vill vi ge något annorlunda svar på andra och tredje frågan än vad britterna föreslagit. Nedan under Quarto följer britternas förslag, samt under Quinto våra ändringar. Hoppas detta OK.

Tidigare har Nils Daag varit kontaktman med
snarast kontakta.
det vi säger under Quinto.

Du bör
och framföra

Självfallet vill vi så snart som möjligt underrätta Wallenberg
familj och vi tror att detta kan ske utan risk för läckor.

Tacksam klartecken så snart som möjligt.

Secundo: Föreslår att Du samtidigt som Du talar med
ber att få komma i kontakt med den i Daags PM nämnda
Dzhirkvelov för en intervju i syfte att utröna om han möjligen
sitter inne med informationer om RW eller sådant som på något
sätt skulle kunna kasta ljus över hans öde. Kanske känner
Dz till någon eller några andra f d KGB-företrädare som kan
tänkas veta något?

Ärendet	Wallenberg		
	Datum	90-08-29	
Adress	Avd	Grupp	Mål

Adress LONDON

Text
Tertio: Visst ytterligare material sänds med nästa lägenhet.
 Du behöver dock inte avvakta det innan Du kontaktar
 eller ens låta honom veta att Du kommer att få det. Det inne-
 håller bl a britternas egen Sprachregelung och avsnittet om
 RW i den kommande boken.

Quarto: Cit 1. Q: Were the Swedish authorities told by the
 British authorities about this information? If so, when?
 How long have the Swedish authorities known about this
 information?

A: The British authorities told us of it in 1985.

2. Q: Were the Wallenberg family told then? If not, why not?

A: Because of the sensitivities surrounding Mr. Gordievsky
 no-one outside official circles could be told until
 Mr. Gordievsky was prepared to speak in public. He has now
 done so.

3.Q: What is the Swedish Government's assessment of
 Mr. Gordievsky's information?

A: Swedish authorities are intirely satisfied that
 Mr. Gordievsky is faithfully reporting what he learnt
 of these events while he was a KGB officer.

4.Q: Who or what was Mr. Gordievsky's source for his infor-
 mation on Mr. Wallenberg?

A: Matter for Mr. Gordievsky.

Slutcit

Quinto: 2. Because of the sensitivities surrounding Mr. G
 the British Government requested that nobody outside Swedish

Ifylles av Telegramexpeditören		
Avsändt den	Klockan	Sign

Avsändningsort Pol I, Hallqvist

Ärende	Wallenberg		Datum	1990-08-29	
			Avd	Grupp	Mål

Adress LONDON

Text official
circles should be told until Mr. G was prepared to speak in public. The Swedish Government has respected that request.

3. We are grateful for all information which could possibly shed light on RW:s fate. Thus we are also satisfied that Mr. has reported to us what he has learnt.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändt den

Klockan

Sign

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

KADS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

1990-09-03	
12	Eu

(POL)

INKOM UD 1990-09-01 KL 22:24

AMBASSADEN LONDON

1990-09-02

UD STOCKHOLM

1. FOER HALLQVIST, POL 1

RE RAOUL WALLENBERG

UTRIK/EPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG

1) OEVERLAEMNADE I DAG TEXTFOERSLAGET ENLIGT ERT OVAN CITERADE
 ✓ DENNE KONSTATERADE ATT DE SVENSKA AENDRINGS-
 FOERSLAGEN I SUBSTANS I STORT SETT OEVERENSSTAEMDE MED DET
 BRITTISKA FOERSLAGET. HAN SAAG DET SOM ANGELAEGET ATT UTTALANDEN
 ✓ I STOCKHOLM OCH I LONDON OEVERENSSTAEMDE MED VARANDRA. EFTER ATT
 ✓ HA KONSULTERAT ANDRA PERSONER, DAERIBLAND SAAVITT JAG FOERSTOD,
 GORDIEVSKIJ, SKULLE HAN AATERKOMMA MED SLUTLIGA KOMMENTARER UNDER
 NAESTA VECKA, TISDAG ELLER ONSDAG.

2) JAG FRAMFOERDE AEVEN ATT VI SAA SNART SOM MOEJLIGT AVSAAG
 INFORMERA WALLENBERGS FAMILJ OM INNEHAALLET I GORDIEVSKIJS UPP-
 GIFTER. / ✓ KONSTATERADE ATT DET VORE YTTERLIGT OLYCKLIGT OM
 ENDAST DE DELAR AV GORDIEVSKIJS BOK SOM BEROERDE WALLENBERGALLET,
 LOESRYCKTA UR SITT SAMMANHANG, SKULLE KOMMA ATT ANVAENDAS I
 NAAGON TYP AV FRAMSTAELLAN TILL RYSSARNA ELLER I NAAGON KAMPANJ
 FRAAN FAMILJEN WALLENBERGS SIDA. DET VAR BAEST ATT VAENTA MED
 ATT ANVAENDA MATERIALET TILL DESS ATT HELA BOKEN HADE PUBLICERATS.
 JAG FICK INTRYCKET ATT DETTA VAR EN UPPFATTNING SOM AEVEN VAR
 GORDIEVSKIJS. FRAMFOERDE SPONTANT ATT HAN VISSTE ATT
 GORDIEVSKIJ, DAA BOKEN HADE PUBLICERATS, VAR BEREDD ATT
 SAMMANTRAEFFA MED REPRESENTANTER FOER WALLENBERGS FAMILJ FOER
 ATT VIDARE DISKUTERA DE UPPGIFTER SOM FRAMKOMMIT I BOKEN.
 UNDERSTROEK DOCK ATT DETTA INTE VAR NAAGOT FOERSLAG FRAAN
 GORDIEVSKIJS SIDA. HAN SADE SIG AEVEN TA FASTA PAA DEN SVENSKA
 BEDOEMNINGEN ATT WALLENBERGS FAMILJ KUNDE INFORMERAS UTAN RISK
 FOER LAECKOR.

3) SLUTLIGEN TOG JAG UPP FRAAGAN OM MOEJLIGHETEN AV ATT FAA
 KONTAKT MED DEN I DAAGS PM NAEMNDE DZJIRKVELOV FOER EN INTERVJU
 I SYFTE ATT UTROENA OM HAN SITTER INNE MED YTTERLIGARE INFORMATIONER
 ELLER UPPGIFTER OM PERSONER SOM SKULLE KUNNA KASTA LJUS OEVER
 RAOUL WALLENBERGS OEDE.

KONSTATERADE ATT MAN FRAAN DRITTISK SIDA REDAN HADE
 ✓ STAELLT DESSA FRAAGOR TILL DZJIRKVELOV OCH DAERVID KOMMIT FRAH
 TILL ATT DENNE INTE HADE NAAGOT YTTERLIGARE ATT KOMMA MED.
 ✓ DZJIRKVELOV VAR EN "SYAAR" PERSON SOM VAR MYCKET KOMMERSIELLT
 INRIKTAD OCH HADE SOM UPPGIFTSLAEMNARE BEGRAENSAD TILLFOERLITLIGHET.

FORTS

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

-"-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 2

POL 2

POL 1

ÅTGÄRD:

Chiffretel + London

20 09 17

Pol I, Hallqvist/fbl

UTRIKESDEP	
Dnr...../.....	
1990-09-27-6	
Exd	Mr
P	2 Eu

(POL)

INKOM UD 1990-09-06 KL 17:49

AMBASSADEN LONDON

1990-09-06

UD STOCKHOLM

FOER HALLQVIST POL 1

RE RAOUL WALLENBERG

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG

21/1 SOM HADE TALAT MED GORDIEVSKIJ, KONSTATERADE AEVEN
ATT DET VAR OK ATT TALA MED WALLENBERGS FAMILJ. GORDIEVSKIJ HADE
UTTRYCKT SIG POSITIVT OM MOEJLIGHETEN TILL ETT SAMMANTRAEFFANDE
MED FAMILJEN (HAPPY TO MEET THE FAMILY). HAN SKULLE AAKA PAA
SEMESTER INOM KORT OCH HADE DAERFOER FOERESLAGIT ATT ETT SAADANT
SAMMANTRAEFFANDE, OM DET FANNS INTRESSE, ANORDNADES FOERST NAESTA
MAANAD.

SADE SIG SE FRAM EMOT VIDARE KONTAKTER I DENNA FRAAGA.

AENGEBY

AMBASSADEN LONDON KL 13.30/MOE

Pol I
Hallqvist/EL

ARKIVEXEMPLAR
1990-09-12

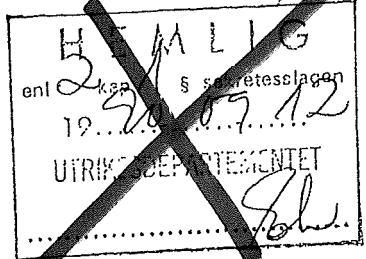
Dnr	Avd	Grupp	Mål
			235/011

Ex t Kabs
Polch
Wöhler
Hallqvist

Professor Guy von Dardel 235/011
SATIGNY
Schweiz
och
Fru Nina Lagergren 235/011
DJURSHOLM

Wallenberg
(1 bil)

H E M L I G T

Broder, resp Kära Nina,

Den 19 oktober i år publiceras en bok av f KGB-mannen Oleg Gordievsky, numera bosatt i Storbritannien. Viss förhandspublicitet kan väntas - boken ges ut också i USA och en artikelserie kommer i Times 13-18 oktober. I boken finns ett avsnitt om Raoul, vilket jag närsluter här. Det Gordievsky säger har han berättat för oss redan 1985, men han bad oss att inte då under några omständigheter föra uppgifterna vidare, inte ens till familjen. Först nu har Gordievsky gått med på att vi underrättar er, under förutsättning att det inte yppas till andra före publiceringen.

Strykes i den handling som publiceras S)

Utgå

Gordievskys källa var en äldre kollega i KGB, numera pensionerad. Gordievsky har dock inte - inte heller nu - velat uppge källans namn. Gordievsky har alltså uppgifterna i andra - eller kanske tredje - hand och det han säger får förstås bedömas därefter. Gordievsky sägs göra ett mycket vederhäftigt intryck, och av brittena bedöms han som en allmänt trovärdig person.

När vi får frågor i samband med eller inför publiceringen kommer vi att använda oss av följande Sprachregelung:

Fråga: Were the Swedish authorities told by the British authorities about this information? If so, when? How long have the Swedish authorities known about this information?

Svar: The British authorities told us of it in 1985.

Ifylles av postexp

Avsänd med			
☒ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post

Avsändn datum	Sign
20 09 12	Sh

Fråga: Were the Wallenberg family told then? If not, why not?

Svar: Because of the sensitivities surrounding Mr. G he requested that nobody outside Swedish official circles should be told until he was prepared to speak in public. The Swedish Government has respected that request.

Fråga: What is the Swedish Government's assessment of Mr. Gordievsky's information?

Svar: We are grateful for all information which could possibly shed light on RW:s fate. Thus we are also satisfied that Mr. G has reported to us what he has learnt.

Fråga: Who or what was Mr. Gordievsky's source for his information on Mr. Wallenberg?

Svar: Matter for Mr. Gordievsky.

Gordievsky är villig att träffa familjen och berätta vad han hört, om ni så skulle vilja.

Martin Hallqvist

KGB

540

secrets, except for opening up the graves.⁷⁵ The Centre's acute nervousness about revealing the contents of its archives demonstrates its awareness of the threat they pose. Its preparations for Lithuanian independence in 1990 had as a major priority the disposal of hundreds of thousands of embarrassing files. Radio Vilnius reported that the Chairman of the Lithuanian KGB, Eduardas Eismontas, had virtually admitted that much of his archives had been shredded or removed to Moscow. Soon afterwards Eismontas resigned.⁷⁶

Those files which cause the greatest embarrassment to the KGB concern its foreign operations. During the late 1980s it fought a long though hopeless rearguard action to avoid accepting responsibility for the wartime massacre of Polish officers by the NKVD in the Katyn Woods. In March 1989 Poland's last Communist government finally nerved itself to pin the blame for the massacre on the KGB. The Polish press published documents found in the pockets of the murdered officers proving that they had been prisoners of the NKVD at the time of their execution. For another year, however, the KGB press bureau continued to blame the killings on the Germans and refused to 'anticipate' the long-delayed findings of a Soviet-Polish commission.⁷⁷ When *Moscow News* challenged the KGB to 'confirm or deny' the Polish evidence, threats were made against its editor-in-chief. NKVD veterans with information on the Katyn massacre told *Moscow News* the KGB had ordered them not to reveal the truth.⁷⁸ Not until April 1990, when President Gorbachev handed President Jaruzelski a portfolio of documents proving the NKVD's role in the massacre, did the KGB finally bow to the inevitable and accept responsibility. Over the next few months several further mass graves of Polish officers were uncovered.

The Centre's apprehensions at the potential embarrassments even in the file of a single foreigner are well illustrated by the case of the Swedish diplomat, Raoul Wallenberg. While stationed in Budapest in 1944-5, Wallenberg saved the lives of many thousands of Jews by giving them Swedish diplomatic protection. Soon after the Red Army occupied Hungary, however, he mysteriously disappeared. Ever since his disappearance the Swedish government, the Wallenberg family and the Raoul Wallenberg Society have repeatedly pressed Moscow to reveal the truth about his fate. The KGB's refusal to release his file led to repeated rumours - all, sadly, unfounded - that Wallenberg was still alive somewhere in the gulag. In 1957 Andrei Gromyko, then Deputy Foreign Minister, handed the Swedish Ambassador in Moscow a memorandum claiming that Wallenberg died of a heart attack in a Soviet prison in 1947. That falsehood is still described by the Soviet authorities as 'irrefutable fact'. In October 1989, however, an attempt was made to defuse international pressure for the release of the KGB file on the Wallenberg case by inviting representatives of the Raoul Wallenberg Society, including his half-sister, Nina Lagergren,

and his half-brother, Guy von Dardel, to talks in Moscow. There they were received by Vadim Petrovich Pirozhkov, a Deputy Chairman of the KGB, and Valentin Mikhailovich Nikoforov, a Deputy Foreign Minister, who handed over Wallenberg's passport, some of his personal belongings and a bogus death certificate dated 17 July 1947 signed by the chief doctor of the Lubyanka Prison. Pirozhkov and Nikoforov expressed 'deep regret' that, despite 'painstaking' searches in the KGB archives, no further documents could be discovered.⁷⁹ Andrei Sakharov, among others, was publicly sceptical that such an important KGB file on a foreign diplomat was missing. In reality the file has never gone astray. It is simply considered too embarrassing to make public.

What the KGB's file on Wallenberg reveals is that, shortly after the arrival of the Red Army in Budapest, the NKVD tried to recruit him as an agent. When Wallenberg refused point-blank the NKVD became worried that he might reveal its approach to him, arrested him and deported him to the Soviet Union. Further attempts in Moscow to persuade Wallenberg to become a Soviet agent also failed. He was shot not later than 1947.⁸⁰ To muddy the waters of the Wallenberg case during 1989, the KGB brought in one of its leading 'active measures' veterans, Radomir Bogdanov, then Deputy Director of the Academy of Sciences Institute for the Study of the United States and Canada, as well as Vice-Chairman of the Soviet Peace Committee. As Resident in New Delhi from 1957 to 1967 Bogdanov had played a leading part in establishing India as one of the main centres of Soviet 'active measures'.⁸¹ During the spring of 1989, Bogdanov began informing foreign visitors and journalists in Moscow that Wallenberg had acted as intermediary in secret negotiations during 1944 between Lavrenti Beria and the head of the SS, Heinrich Himmler.⁸² The *Moscow New Times*, frequently used as a vehicle for 'active measures', continued the smear campaign by portraying Wallenberg as a playboy, womaniser and friend of Adolf Eichmann, chief administrator of the Final Solution.⁸³

The KGB, however, is no longer master of all its own secrets. The democratic revolution in Eastern Europe confronts it with the embarrassing possibility that, as during the Prague Spring in 1968, some of its secrets may escape from the files of its former Soviet bloc allies. One of those which must surely worry Kryuchkov personally is the Bulgarian DS file on the murder of the Bulgarian émigré writer, Georgi Markov, in October 1978. Some months earlier the Bulgarian General Secretary, Todor Zhivkov, had sought KGB assistance in silencing émigrés like his former protégé, Markov, who were attacking him in the Western media. The Centre made available to Zhivkov and the Bulgarian Durzhavna Sigurnost (DS) the resources of a highly secret KGB laboratory, the successor to the Kamera of the Stalinist era, attached to Directorate OTU (Operational-Technical) and under the direct control of the KGB Chairman. Kryuchkov

- 1 654 KGB
3
- 248 58. *Izvestia*, 27 Oct. 1989.
249 59. Interview with Shcherbak, broadcast 26 Oct. 1989. BBC, *SWB*,
250 SU/0601/A1/3, 31 Oct. 1989.
251 60. Interview in *New Times*, 1989, no. 32.
252 61. Oleg Kalugin, 'Intelligence and Foreign Policy', *International Affairs*,
253 June 1989.
254 62. See above, pp. 000-000.
255 63. Mikhail Lyubimov, 'From Intelligence War to Information Ex-
256 change', *Moscow News*, 1989, no. 9.
257 64. 'Moscow Diary', *Moscow News*, 1990, no. 15.
258 65. Interview with Kalugin, *Moscow News*, 1990, no. 25.
259 66. Kalugin, 'Intelligence and Foreign Policy'.
260 67. Interview with Kalugin, *Komsomolskaya Pravda*, 20 June 1990. The
261 KGB retaliated by stripping Kalugin of his Major-General's rank
262 and beginning a campaign of character assassination against him; see
263 statement by KGB Public Relations Department in *Pravda*, 23 June
264 1990.
265 68. Gordievsky.
266 69. On the Pope's visits to Poland, see Neil Ascherson, *The Struggle for*
267 *Poland* (London: Michael Joseph, 1987), pp. 198-9, 226.
268 70. Gordievsky.
269 71. Gordievsky.
270 72. Gordievsky.
271 73. Gordievsky.
272 74. Unattributable interview in USA by Christopher Andrew.
273 75. BBC, *SWB*, SU/0477 C/18, 8 June 1989.
274 76. BBC, *SWB*, SU/0679 B/10, 3 Feb. 1990.
275 77. 'What's Behind the KGB's Figures?', *Moscow News*, 1990, nos. 8-9.
276 Christopher Andrew, 'Can the KGB ever escape the horrors of its
277 past?', *Daily Telegraph*, 7 June 1989.
278 78. 'Katyn: A Difficult Road to the Truth', *Moscow News*, 1990, no. 16.
279 79. BBC, *SWB*, SU/0590 A1/1-4, 18 Oct. 1989.
280 80. Gordievsky.
281 81. See above, p. 000.
282 82. *Counterpoint*, vol. V, no. 8, Jan. 1990.
283 83. *New Times*, 1989, no. 22.
284 84. Gordievsky.
285 85. Unattributable interview by Christopher Andrew with a reliable
286 American intelligence source, citing Yurchenko.

Ärende

Wallenberg

Datum

1990-09-17

Avd

Grupp

Mål

Adress

Ambassaden
LONDON

1990-09-17

Text

Ängeby från Hallqvist.
och Gordievsky,

Re Raoul Wallenberg

I ett brev som Du kommer att få kopia av har jag skrivit till
Guy von Dardel och Nina Lagergren och aviserat om den kommande
boken. Jag delgav dem även vår kommande Sprachregelung.

Von Dardel ringde mig just och berättade att han hört samma
sak från några andra håll. Han vore intresserad av att träffa
Gordievsky så snart som möjligt, helst innan han (von Dardel)
inom kort, dock tidigast i nästa vecka, far till Moskva för
ett möte på hög nivå i KGB. Är Gordievsky anträffbar på sin
semesterort?

Cabinet

Ex t Kabinettssekr
Polchef
Wöhler
Hallqvist

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändaren

Klockan

Sign

200117

16.40

CE

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

-"-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

CH POL 2

POL 2

ÅTGÄRD:

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-09-20-147		
Ård	Ar	Mal
1	2	11

INKOM UD 1990-09-19

AMBASSADEN LONDON

1990-09-19

UD STOCKHOLM

. FOER HALLQVIST, POL 1
V FRAAN AENGEBY.

RE RAOUL WALLENBERG OCH GORDIEVSKIJ

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE RAOUL WALLENBERG OCH GORDIEVSKIJ

EFTER KONTAKT / KAN MEDDELAS ATT GORDIEVSKIJ BEFINNER
SIG UTOMLANDS I YTTERLIGARE 3-4 VECKOR OCH ATT DAERFOER ETT
OMEDELDART SAMMANTRAEFFANDE INTE KAN ORDNAS.

VAAR KONTAKTMAN SADE SIG UTGAA IFRAAN ATT VON DARDEL UNDER
SINA SAMTAL PAA HOEG NIVAA I KGB, OM DE SKER FOERE BOKENS
PUBLICERING, INTE ANVAENDER SIG AV DE UPPGIFTER SOM
HJAELP FRANKOMMIT FRAAN GORDIEVSKIJ.

Skicka i
publiserad
handb. S

LEIFLAND

AMBASSADEN LONDON KI. 1640/GW

UIR MIN

-11-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

INKOM UD 1990-10-08 KL 10:11

AMBASSADEN LONDON

1990-10-08

UD STOCKHOLM

1/ FOER HALLQVIST, POL 1, FRAAN AENGEBY

MYCKET BRAADSKANDE

RE RAOUL WALLENBERG

(Pal)

K UIRMIN		
DATUM...../.....		
1990-10- 8		
Avt	Gr	Mot
0	2	En

Misslet er David
en ring for
dette

one
M

FOR'S

RE RAOUL WALLENBERG

1
MEDDELAT ATT GORDIEVSKIJ KAN TA EMOT REPRESENTANTER
FOER FAMILJEN I LONDON ONSDAG 15 OKTOBER UNDER FOERMIDDAGEN.
TACKSAM BESKED OM MOEJLIGT I DAG, OM TIDPUNKTEN PASSAR.

LEIFLAND

AMBASSADEN LONDON KL 09.05/MOE

SVERIGES AMBASSAD

LONDON

1990-10-23

Nr 266

106

Handläggare:
Ragnar Ångeby

UTRIKESDEPARTEMENTET

1990-10-30

Pol 1

Överlämnas jämte bilaga av

Utrikesdepartementet

för kännedom till

Kabinettssekr

Polchefen

Utr polchefen

Wöhler

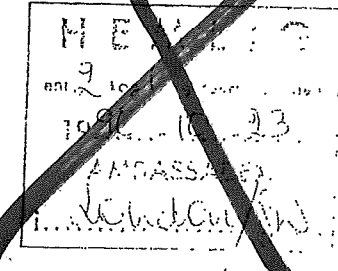
Hallqvist

Don

Starråker

Amb Moskva

Amb Nilsson, Prag

HEMLIG

UTRIKESD.		
Dat...../.....		
1990-10-26		
Ans	Gr	Mån
p	2	En I

Samtal i London om Raul Wallenbergs öde mellan Guy von Dardel och den tidigare KGB-officeren Oleg Gordievskij

okp 20 10 20/9h

Bifogat översändes en promemoria vari redovisas ett samtal mellan Guy von Dardel, representant för Raul Wallenbergs familj, och Oleg Gordievskij, avhoppad tidigare KGB representant i London.

Samtalet ägde rum i London den 15 oktober 1990 på Gordievskijs initiativ efter det att nya uppgifter om omständigheterna kring Raul Wallenbergs försvinnande hade framförts till svenska myndigheter av Gordievskij. Det skedde några dagar innan boken "KGB The Inside Story", till vilken Gordievskij är medförfattare, publicerades i London.

Leif Leifland

SVERIGES AMBASSAD
LONDON

PROMEMORIA

1990-10-22

Guy von Dardels samtal i London med Oleg
Gordievskij om Raul Wallenbergs öde

Raul Wallenbergs halvbror Guy von Dardel hade den 15 oktober 1990 tillfälle att i London under ca en och en halv timme samtala med den avhoppade KGB-medarbetaren Oleg Gordievskij om Raul Wallenbergs öde. Samtalet kom till stånd på Gordievskijs initiativ i samband med att denne några dagar senare skulle publicera boken "KGB The inside story", som han skrivit tillsammans med Cambridge-historikern Christopher Andrews. Utdrag ur denna bok i vilket det hävdas att Wallenberg avrättades "inte senare än 1947" efter att tidigare ha utsetts för misslyckade värvningsförsök av KGB, hade tidigare tillställts von Dardel via UD. Vid samtalet var även

undertecknad
Ragnar Angeby närvarande. I det nedanstående görs
ett försök att sammanfatta samtalets innehåll.

Gordievskij hävdade inledningsvis att ca 20 personer i och kring KGB borde ha kunskap om den verkliga historien om Raul Wallenbergs öde. Dessa

fanns i KGB och bland de tjänstemän som i utrikesministeriet och centralkommittens utlandsavdelning hade haft att befatta sig med svaren på de officiella svenska framställningarna beträffande Raul Wallenberg. En person Gordievskij namngav var förre skandinavienchefen i MID, Farafonov, en annan förre Stockholmsambassadören Belochvostikov. Dessa personer kunde, om de inte själva hade hela sanningen åtminstone hänvisa till andra som skulle kunna ge denna. Den grupp av personer inom de centrala organen som på något sätt kände till Wallenbergs öde menade Gordievskij var under 60 och 70-talen bestående av över 100 personer men många var nu döda. Kvar fanns kanske 60 varav 20 kanske skulle vilja berätta.

Den peson som var Gordievskijs källa om Wallenbergs öde var en "nice man", en i hemlighet liberal, som då och då hade berättat om sin bitterhet över Wallenbergs avrättning och om sin personliga rörelse och beundran för denna person. Avrättningen hade hos honom åstadkommit ett "krik dusjy" ett "själens skrik", enligt sagesmannen. Sagesmannen hade fått Gordievskij att tro att uppgifterna var sanna. Av omsorg om sin vän ville Gordievskij inte avslöja hans namn men uteslöt inte att han skulle kunna berätta mer om vad han visste på ett senare stadium när läget i Sovjetunionen hade förändrats ytterligare.

Gordievskij hade fått uppgiften 1980 eller 1981. Han visste det exakt eftersom KGB hade börjat rekrytera folk med universitetsutbildning under 40-talet. Tidigare hade man enligt Gordievskij bara rekryterat proletärer som var rena slaktare.

En anledning till att det var svårt att få fram sanningen var att många av dem som var med om att formulera det svar till den svenska regeringen som överlämnades av Gromyko 1957 själva var inblandade i att formulera lögnaktiga uppgifter och därför var ansvariga och inte hade lust att stå till svars.

Gordievskij var medveten om att många inblandade inte skulle vilja säga något om vad de visste. En sådan person var den biträdande KGB-residenten i Stockholm under 1941-1944 Zoja Voskresenskaja-Rybkina en mycket hårdför person gift med den dåvarande platschefen Jartsev. Han menade att det Zoja Voskresenskaja hade rapporterat från Stockholm, en mycket detaljerad rapportering, hade kunnat tjäna som underlag för KGB:s önskan att senare rekrytera Wallenberg som agent i Budapest. Exempelvis kan hon ha rapporterat att svenska ambassaden i Budapest var ett internationellt spionnäste och om Raul Wallenbergs kontakter med Eichmann. Zoja Voskresenskaja-Rybkina hade varit inblandade i arbetet med europeiska frågor ända in på 60-talet och bodde nära Leninskij Prospekt i Moskva. Hon hade i sin ungdom varit en mycket aktiv och urban kvinna och hade 1954 avskedats för att ha haft alltför nära kontakter med Abakumov men senare återtagits i tjänst. Såvitt Gordievskij visste ägnade hon sig nu åt att skriva en bok om Lenin och barnen.

Andra personer som kunde ha kunskaper om Wallenberg var bl.a. den avgångne medarbetaren i Första huvudavdelningen i KGB, Kalugin, som nyliigen valts in i Parlamentet samt hans senare f.d. kollega, Ljubimov, samt även den avgångne chefen för centralkommittens internationella avdelning

Ponomarjov, som dock sannolikt inte skulle vilja prata. En annan person med kunskaper, som nu kunde tänkas prata eftersom han var utstött ur systemet, var den tidigare KGB-chefen under 60-talet, Semitjastnyj.

Den sovjetiska tidsskriften Novoje Vremja hade i en artikel hävdats att de dokument som berörde Wallenbergfallet fanns bevarade och inte hade förstörts. Gordievskij delade helt denna uppfattning. Få dokument och dossiéer förstördes inom KGB. Att förstöra dokument av sådan dignitet som dem som berörde Raul Wallenberg skulle ingen våga göra. Till och med utkast till dokument bevarades. De av särskild betydelse vid formulering av beslutsunderlag för regeringen och politbyrån bevarades i ett särskilt arkiv hos KGB-chefens närmaste medarbetare som under t.ex. Andropovs chefskap hade varit den nuvarande KGB-chefen Kriutjkov. I arkiven fanns, menade Gordievskij säkerligen 3-4 dossiéer (volumes) om Wallenberg. Det som hade visats upp i oktober 1989 hade säkerligen plockats fram ur dessa dossiéer.

Det fanns säkerligen två kategorier av dossiéer om Wallenberg. Den första hade upprättats i samband med försöken att värva Raul Wallenberg som agent. Den kallades på ryska "Delo agenturnoj razrabotki" ung. "Ärende om agentbearbetning". Den andra var en förhörsdossier "Delo naposledstvennogo Wallenberga: Okrask sjpionasj" Ärendet om den spionanklagade Wallenberg". Eftersom Wallenberg tillbringade lång tid i fängelse måste det ha samlats mycket papper bl.a. från samtal med "lockfåglar", transkriptioner av samtal som hade registrerats genom avlyssning i cellen osv. Wallenbergs tillhörigheter hade säkerligen bevarats i en pappkartong. Dessa dossiéer och pappkartongen hade säkerligen först förvarats hos ansvarig "desk-officer" och senare i ett centralt arkiv.

Då man i Moskva den 1 oktober 1989 hade öppnat papplådan med Wallenbergs tillhörigheter hade man bara tagit fram vissa av dem. Att det över huvud taget gick att ta fram dessa saker bevisade om något, menade Gordievskij, att dossiéerna inte hade förstörts. Han tvivlade på att det fanns olika dossiéer på olika ställen. Även eventuella pengar, varav Wallenberg kunde ha haft en hel del i Budapest, var sannolikt inlagda i ett särskilt kuvert med påskrift om belopp. Det fanns dessutom säkert en inventarielista över tillhörigheterna.

Wallenberg hade varit en viktig fånge för de centrala instanserna och hade därför säkert hållits i Ljubjanka-fängelset. Dossiéerna om honom hade säkerligen funnits i arkiven Nr 1 eller Nr 2 men kunde senare ha flyttats över tillsammans med andra delar av arkivet till en ny byggnad.

Gordievskij visste av egen erfarenhet att arkivorganisationen var mycket bra, i perfekt ordning med bra register, överskådliga hyllor och fuktfri miljö. De uppgifter han själv hade sökt i arkiven hade varit lätta att finna. Om en officer med tillstånd gav en biljett till personen i luckan fick han vänta högst 3-5 minuter på de mest obkyra filer. Arkivet var dock mer hemlighetsfullt än andra delar av KGB.

Hade Abakumov förstört arkivmaterialet om Wallenberg? Gordievskij trodde det inte eftersom denne aldrig trodde att han skulle arresteras. Varför skulle en man med så mycket ond belastning försöka dölja just sanningen om Wallenberg? Han ville dock inte utesluta att något dokument ur Wallenbergdossien hade använts i rättegången mot Abakumov då detta var ett konkret fall som man

kanske hade kunnat anföra mot Abakumov personligen, utan att dra in andra.

Oleg Gordievskij trodde KGB skulle vara mest obenäget att öppna filer med internationell anknytning då dessa skulle kunna leda till att man fick skämmas internationellt. Därtill kom att de olika befattningshavarna sannolikt trodde att de skulle kunna bli bestraffade internationellt om sanningen kom fram. De ledande personerna i KGB i dag hade dock rekryterats under sextio och sjuttiotalen och hade kanske inget personligt ansvar för Raul Wallenbergs öde.

Den nuvarande KGB-chefen Kriutjkov var van vid hemlighetsmakeri. Han hade varit biträdande avdelningschef i centralkommitten för Östeuropa och tidigare Andropovs närmaste man i Budapest bl. a. under Ungernupproret. 1971 hade han kommit till KGB, till Första huvudavdelningen, tillsammans med Andropov. Han hade blivit chef för Första huvudavdelningen 1974 och 1979 förste avdelningschef och en av sex vice ordföranden.

Kriutjkov var intelligent och skicklig och nyttig för den politiska världen. Han var lyhörd för signaler uppifrån och skulle, trodde Gordievskij, reagera på klara signaler om Wallenbergdokumenten från Gorbatjov, Sjevardnadze eller Jakovlev. I avsaknad av sådana signaler skulle han förlita sig på KGB:s kollegium. Där deltog bl.a. vice ordföranden Pirozjkov, som Wallenbergfamiljens representanter hade träffat i Moskva i oktober. Pirozjkov var enligt Gordievskij en dinosaur bland sovjetiska regeringstjänstemän, rekryterad under 50-talet, som eventuellt nu för första gången hade träffat utlänningar.

KGB och inrikesministeriet (MVD), hade länge varit samma organisation. De hade samma system med agenter bland befolkningen och mycket dubbelarbete hade förekommit. KGB hade dock alltid haft officerare i fånglägren för att rekrytera agenter. Bl.a. hade den kände inflytelseagenten Viktor Louis, en baltisk jude, rekryterats av KGB i ett fångläger. Inrikesministeriet var numera mer Gorbatsjovs organ och dess nye chef Bakatin hade genomfört en betydande reformation och bytt ut mycket folk.

I KGB var diciplinen mycket strikt och bestraffningen för avvikelser mycket sträng. Ingen vågade därför överge den gällande linjen. Inom MVD gällde däremot numera policyn att organisationen måste vara öppen för det offentliga livet.

Det fanns stora motsättningar mellan KGB och MVD bl.a. gällande hantering av vanlig brottslighet. Inom KGB tyckte man det var ett "smutsigt arbete" att befatta sig med vanliga brottslingar. Man föredrog att läsa rapporter och underhålla sitt agentnät. Dessa motsättningar hade bl.a. ibland lett till att KGB-personer hade blivit särskilt illa åtsatta om de åkte fast för något brott t.ex. trafikbrott eller fylleri. Till motsättningarna bidrog att MVD-tjänstemännen endast hade 2/3 av KGB tjänstemännens löner.

Det var, menade Gordievskij, osäkert om Gorbatsjov för närvarande skulle vilja tvinga fram någon reformering av KGB. Organisationen skapade mycket bra beslutsundelag för Centrum genom kompetenta analyser både av den inrikespolitiska situationen och av internationella relationer. Den har ännu

inte förverkat sin trovärdighet. Det finns en föreställning om att bara KGB förstår vad som händer i Väst. Det hade påståtts att KGB hade förutsett oroligheterna i Uzbekistan men att den lokala regeringen inte hade velat lyssna på KGB:s varningar. Vidare hade KGB två avdelningar för ekonomiska analys som Centrum var beroende av.

Andra huvudavdelningen inom KGB hade haft ansvar för Raul Wallenberg. Eventuellt hade han förts över till Tredje huvudavdelningen för kontrapionage.

Varför hade man velat rekrytera Wallenberg som agent? Troligen hade någon rapporterat till KGB om Wallenbergs kontakter med tyskar och amerikaner i Budapest, menade Gordievskij. En rapport hade kunnat komma från KGB:s agent i diplomatkåren i Budapest eller någon vid svenska ambassaden.

Trodde Gordievskij att den s.k. Somoltsovrapporten var äkta? Den kunde vara både falsk och äkta. KGB hade en fabrik för tillverkning av falska dokument där man på ca en vecka kunde tillverka nästan vilket dokument som helst. 1957 hade man sannolikt dessutom kvar papper från 40-talet. Man hade en speciell ugn för att få papper att se gamla ut. Gordievskij hade arbetat med denna avdelning under nio år och visste att man hade mycket skickliga experter. Dödsattester gjordes för alla även de minst betydelsefulla. Den dödsorsak som angivits för Raul Wallenberg var otrolig för en ung och frisk person.

Hur hade svaren på de svenska framställningarna utarbetats? Det var folk runt Gromyko som hade utarbetat de slutliga svaren till Sverige. Svaren hade repeterats gång på gång enligt samma procedur förmedlade genom Centralkommitten. Det

naturliga operationssättet inom KGB hade varit följande:

- 1) en operativ officer hade gått igenom underlagsmaterialiet
- 2) ett förberedande papper hade utarbetats
- 3) efter beredning på högre nivå i KGB hade utkast till svar skickats till Utrikesministeriet

KGB:s underlagsmaterial förvarades säkert på KGB eventuellt i den sista dossien eller i det s.k. "köket", ett särskilt arkiv som förvaltades av KGB-chefens närmaste medarbetare och vars förvaltare en gång hade varit den nuvarande KGB-chefen Kriutjkov.

Gordievskij sade sig vara övertygad om att förr eller senare någon som kände till sanningen skulle börja tala. Det gällde att vänta. Sanningen skulle troligen mötas av ett argt förnekande från de sovjetiska myndigheterna. Under senare tid hade det kommit en lavin av avslöjanden. Om KGB förlorade ytterligare makt skulle fler få mod att tala.

Efter ca en och en halv timme avslutade Gordievskij samtalet. Han föreslog att Guy von Dardel skulle göra en lista över mer preciserade frågor och att denna skulle sändas till hans litterära agent vars adress överlämnades. Om ca en månad skulle han vara beredd på ett nytt samtal med von Dardel med frågelistan som underlag.

föreslog att listan även skulle överlämnas via Svenska ambassaden i London och att ny kontakt skulle ske via ambassaden.

Ragnar Ångeby

Ärende	Wallenberg	Datum 1991-09-16		Mål Eu'
		Avd P	Grupp 2	
Adress	Ambassaden LONDON	(1 ^o OL)		

Ängeby från Hallqvist.

Primo: I ett Tass-telegram 5 sept citeras ett uttalande av Gordievskij till Jyllands-Posten i okt -90 där han skall ha sagt det som han sagt också till oss och i sin bok, nämligen att Raoul Wallenberg avrättades sedan han vägrat att återvända till Sverige som KGB-agent.

Secundo: I Din PM 22 okt -90 sägs på sid 2: "Av omsorg om sin vän ville G inte avslöja hans namn men uteslöt inte att han skulle kunna berätta mer om vad han visste på ett senare stadium när läget i Sovjetunionen hade förändrats ytterligare."

Tertio: Så sade G, om jag minns rätt redan första gången vi var i kontakt med honom. I okt -90 hade förändringarna alltså inte varit tillräckligt stora. Hur är det nu? Tacksam Du undersöker.

Quarto: Det finns i Din PM flera intressanta uppgifter som jag tror vi på svensk sida har utbyte av i vårt arbete i den svensk-sovjetiska arbetsgruppen.

Cabinet

Ex t Kabinettssekr
Polchef
Wöhler
Hallqvist
Amb Moskva